

VITENSKAPELIG
HØYSKOLE
Norwegian School of
Theology, Religion and Society

Betydningen av Jesu korsfestelse fra kirkebenken

En empirisk undersøkelse av kirkegjengeres teologisering om Jesu korsfestelse,
sett i lys av Ted Peters' forsoningsteorier

Marianne Munz

Veileder

Førsteamanuensis Kristin Graff-Kallevåg

MF vitenskapelig høyskole for teologi, religion og samfunn,

AVH5065: Masteroppgave i teologi (30 ECTS), Høst 2020

Antall ord: 23 869

Forord

Å skrive en masteravhandling var en helt ny erfaring, og denne høsten har brakt med seg hele spekteret av følelser som er å oppdrive hos et menneske. Selv om det har vært en intens siste måned, så sitter jeg igjen med hovedsakelig takknemlighet og videre nysgjerrighet på kirkegjengeres teologi – og jeg ser frem til et yrkesliv hvor denne dialogen fortsetter.

Takk til informantene som stilte opp og delte av deres tanker og refleksjoner. Modig gjort!

Takk til Kristin for tydelig, spennende og engasjerende veiledning gjennom denne høsten. Takk for at du har vist interesse for prosjektet mitt, for at du har avsett mye tid og gitt meg god hjelp. Jeg har lært utrolig mye av deg.

Takk til Mirjam og Helene for gode pauser og samtaler om alt fra frelse til Farmen! Takk også til Johannes, Christian og Karen for godt lesesalfellesskap og godt vennskap.

Takk til Marte og Anders Emil for korrekturlesing, og for god rådslagning i tide og utide.

Til slutt er jeg generelt veldig takknemlig til alle; venner, familie, kjente og ukjente som har spurt hvordan det går, hørt på meg fortelle om oppgaven, stilt spørsmål og vist interesse. Det har gjort skriveprosessen veldig gøy, og meningsfull!

Sammendrag

Denne masteravhandlingen er en empirisk undersøkelse av hvordan aktive kirkegjengere uten formell teologisk utdanning reflekterer rundt Jesu korsfestelse og betydningen av denne hendelsen. Problemstillingen er som følger: *Hvordan teologiserer aktive kirkegjengere om Jesu korsfestelse og dens betydning for egen tro og liv?* Jeg har spisset problemstillingen med to forskningsspørsmål som knytter den til forsoningslære, og relasjonen mellom tro og levd liv.

Jeg har benyttet kvalitativ metode som forskningsmetode, og gjennomført to fokusgruppeintervjuer med totalt fire informanter. Informantene er aktive kirkegjengere uten formell teologisk utdanning fra to ulike menigheter, da jeg har forholdt meg til forskningsfeltet *ordinary theology*, som utforsker teologien som læres hos kirkegjengere uten formell teologisk utdanning. Oppgaven befinner seg i et skjæringspunkt mellom praktisk og systematisk teologi. Forsoningslære hører til i systematisk teologi som faglig disiplin, og *ordinary theology* som forskningsfelt befinner seg innenfor praktisk teologi. Av teoretisk materiale har jeg benyttet Ted Peters' seksdelte typologi for forsoningslære, og jeg har analysert materialet fra fokusgruppeintervjuene i lys av disse. Videre er også teori knyttet til *ordinary theology* som Jeff Astley har utviklet viktig som et teoretisk grunnlag for avhandlingen, sammen med teologiforståelse som fremkommer i Jan-Olav Henriksens *Teologi i dag*.

I analysen er det tre forsoningsteorier som i størst grad blir reflektert hos kirkegjengerne; *Jesus som lærer av sann kunnskap*, *Jesus som vår godtgjører* og *Jesus som seierherre og frigjører*. I drøftingen trekker jeg frem hovedfunn fra analysen, som blant annet knytter seg til et spenn i fortolkningene av Jesu korsfestelse, og at kirkegjengerne i ulik grad relaterer dette til eget levd liv. Her benytter jeg meg også av analysemodellen *Four voices of theology* som illustrerer hvordan religiøs praksis kan utfordre og forme formell teologi som fagfelt.

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Problemstilling.....	2
1.2	Prosjektet i et nøtteskall.....	4
2	Metode.....	1
2.1	Forskningsmetode.....	1
2.2	Utvalg og rekruttering	2
2.3	Intervju.....	4
2.3.1	Intervjuguide og forberedelse.....	4
2.3.2	Gjennomføring av intervju og transkripsjon	5
2.4	Analyse og drøfting	6
2.5	Forskningsetikk	7
2.5.1	Anonymitet og personvern hensyn.....	8
2.5.2	Validitet	8
2.5.3	Reliabilitet	9
2.5.4	Metodiske utfordringer ved bruk av ordinary theology.....	10
2.5.5	Generaliserbarhet.....	10
2.5.6	Refleksjon over egen rolle.....	11
3	Teori.....	13
3.1	Teoriperspektiver.....	13
3.2	Hva er teologi?.....	14
3.3	Tidligere forskning	16
3.4	Aktuell terminologi innenfor dogmatikken	17
3.5	Forsoningslære.....	18
3.6	Ted Peters' seks forsoningsteorier.....	20
3.6.1	Jesus som lærer av sann kunnskap	21
3.6.2	Jesus som moralsk eksempel og påvirkning.....	22

3.6.3	Jesus som seierherre og frigjører	22
3.6.4	Jesus som vår godtgjører	24
3.6.5	Jesus som det lykksalige byttet.....	25
3.6.6	Jesus som den siste syndebukken	26
4	Analyse	28
4.1	Intervju i Svingen menighet: Aslak og Benjamin	29
4.1.1	Forsoningsteorier som kommer til syne	29
4.1.2	Tro i hverdagen.....	37
4.2	Intervju i Sletta menighet: Christian og Daniel	40
4.2.1	Forsoningsteorier som kommer til syne	40
4.2.2	Tro i hverdagen.....	45
5	Drøfting	49
5.1	‘Four Voices of Theology’	50
5.2	Spenn i fortolkning	52
5.3	Når operativ teologi utfordrer formell teologi	56
6	Sammenfatning og utblikk.....	62
7	Litteratur	65
8	Vedlegg.....	68
8.1	Vedlegg 1, Informasjonsskriv til samtykke	68
8.2	Vedlegg 2, Intervjuguide	72

1 Innledning

I påsken feirer kristne over hele verden Jesu død og oppstandelse. For kirken er dette en hendelse som endret verdenshistorien, og som la grunnlaget for den kristne troen og livet for millioner av mennesker i dag. For meg, som har vokst opp i en kristen familie og vært aktiv i kirken hele livet, så har det aldri vært et spørsmål hvorfor Jesus møtte dø på korset. Det har vært en selvfølge at det måtte skje.

Underveis i teologistudiet møtte jeg på spørsmålet om hvorfor Jesus døde på korset, og det tok mye oppmerksomhet og tankevirksomhet. Jeg lærte om ulike forsoningsteorier, og fikk en liten smakebit av det brede landskapet som finnes i frelsesteologi. Jeg lærte at dogmer rundt forsoningslære og frelsesteologi ikke var etablert gjennom noe kirkemøte i oldkirken, derimot er det flere teorier som kunne fortolke Jesu korsfestelse og den teologiske betydningen av den. Jeg kunne ikke bli enig med meg selv om hva jeg selv mente om hvorfor Jesus døde på korset. Jeg utdanner meg til å bli prest, og streber etter å ha kloke og livsnære refleksjoner rundt sentrale teologiske temaer, som gir mening for mennesker jeg møter.

Temaet for avhandlingen kunne handlet utelukkende om forsoningslære og ulike teorier, men jeg ønsket å ha en empirisk tilnærming til temaet. Og når jeg som teologistudent synes Jesu korsfestelse er komplisert og vanskelig å forstå – hvordan kan det da være for folk i kirkebenken uten formell teologisk utdanning? Det er tross alt de jeg skal kommunisere med og formidle evangeliet til i mitt yrkesliv. Hvordan forholder kirken seg til deres stemmer?

Kirken er et fellesskap av mennesker, som kommer sammen i troen på den kristne Gud. Presten er en del av dette fellesskapet, som leder og som deltaker. Et menighetsfellesskap innebærer å lytte og lære av hverandre, å utfordre hverandre og trygge hverandre. Som prest er det derfor viktig for meg å vektlegge kirkegjengeres refleksjoner og meninger om teologi, og være i dialog med disse. Jeg har troen på at det også vil bidra til at min forkynnelse oppleves som livsnær og relevant, noe jeg anser som en sentral faktor i prestedtjenesten.

Ved å ta i bruk metoden *ordinary theology* i arbeidet med denne avhandlingen håper jeg å kunne tilføre fagfeltet empirisk kunnskap om kirkegjengeres refleksjoner rundt Jesu korsfestelse og dens betydning – til interesse og inspirasjon. Kan kirkegjengeres perspektiver på Jesu korsfestelse være en ressurs for praktisk teologi som akademisk fagfelt?

1.1 Problemstilling

Min problemstilling er som følger:

Hvordan teologiserer aktive kirkegjengere om Jesu korsfestelse og dens betydning for egen tro og liv?

Til problemstillingen har jeg noen forskningsspørsmål som bidrar til å spisse problemstillingen, og skaper struktur i analysekapitlet:

- A) *Hvilke forsoningsteorier gjenspeiles i kirkegjengeres refleksjoner rundt Jesu korsfestelse?*
- B) *Hvordan reflekterer kirkegjengere over sin tro i relasjon til levd liv, med særlig henblikk på deres forståelse av Jesu korsfestelse?*

Problemstillingen er en beskrivende problemstilling, ut ifra Anker sin beskrivelse av ulike typer problemstillinger. Dette er fordi den ønsker å utforske og skape en dypere forståelse av kirkegjengeres forståelse av Jesu korsfestelse og dens betydning.¹ Ønsket mitt med denne avhandlingen er å undersøke hva aktive kirkegjengere uten formell teologisk utdanning tenker om og hvordan de reflekterer rundt Jesu korsfestelse og dens betydning. Ved hjelp av forskningsspørsmål A ønsker jeg å se på og drøfte sammenhenger mellom det empiriske materialet og systematisk-teologiske teorier. Som følge av den metodiske grunntanken i *ordinary theology* er også informantenes refleksjoner rundt Jesu korsfestelse og betydningen av den for deres levde liv og tro være av betydning, og dette håper jeg å belyse ved hjelp av forskningsspørsmål B.

Ordinary theology er et begrep som Jeff Astley brakte inn i feltet for praktisk teologi og empirisk forskning på starten av 2000-tallet. Astley legger vekt på hvordan teologi *læres* hos 'vanlige' kirkegjengere, i motsetning til at det *undervises* – og at denne læringen skjer i en livslang prosess i samhandling med andre.² Denne måten å se teologi på løfter også Niels Henrik Gregersen frem i sin argumentasjon for å definere dogmatikk som samtidsteologi. Da

¹ Anker 2020: 27

² Astley 2002: 4-6

forsoningslæren hører hjemme innenfor dogmatikken anser jeg dette som en relevant vinkling på forskningsfeltets aktualitet. Dogmatikken er både deskriptiv og normativ, og Gregersen argumenterer for at dogmatiske læresetninger er avhengig av gjennomslagskraft og resonans hos kirke- og kulturkristne for å kunne videreføres som samtidsteologi.³

Problemstillingen befinner seg derfor i et skjæringspunkt mellom praktisk og systematisk teologi. Forsoningslære hører til i systematisk teologi som faglig disiplin, samtidig som *ordinary theology* som forskningsfelt befinner seg innenfor praktisk teologi.

Jeg tenker at man kan se på *ordinary theology* som et bidrag til bindeleddet mellom academia og 'vanlige' folk. I bunn og grunn handler det mye om å lære om og forstå hva slags tanker og refleksjoner som rører seg blant folk teologisk sett, og relevansen i det ligger hos forkynnere som skal kommunisere på en forståelig måte. Det er med dette som motivasjon at jeg har valgt å bruke *ordinary theology* som en del av den metodiske tilnærmingen.

De empiriske funnene ved *ordinary theology* stemmer ikke alltid overens med etablerte teologiske teorier. Fordi teologi er i bevegelse, så kan funn ved *ordinary theology* være med på å utfordre det etablerte, og på den måten videreutvikle teologi. Å søke en dypere forståelse hos kirkegjengere uten teologisk utdanning har en egenverdi i seg selv, da det kan åpne opp for nye problemstillinger og vinklinger som kirken og teologien selv ikke hadde forutsett.

I problemstillingen benytter jeg verbet **teologisere**. Dette verbet handler om religiøs kunnskap, og hvordan tilegne seg kunnskap om teologi.⁴ Å teologisere er et nøkkelord i religionsforståelse, og i møte med *ordinary theology*. Jeg vil gå videre inn på forståelsen av teologisering og teologi i teorikapittelet (3.1).

Jeg har valgt å fokusere på Jesu korsfestelse⁵ som en mer eller mindre enkeltstående hendelse i intervjuene med informantene mine, og jeg bruker teorier om forsoningslæren som bakteppe for analyse og drøfting. Jeg forholder meg til forsoningslæren slik den er blitt utviklet som dogmatikk i kristen læretradisjon. Valget om å begrense meg til kun korsfestelsen, fremfor

³ Gregersen 2008: 293

⁴ Afdal 2007: 208

⁵ Ved bruk av 'Jesu korsfestelse' i denne avhandlingen sikter jeg til hendelsen hvor Jesus blir korsfestet og dør på korset under påskefeiringen i Jerusalem. (Matt 27, 32-54; Mark 15, 20-39; Luk 23, 26-47; Joh 19, 16-37).

korsfestelsen og oppstandelsen har jeg gjort fordi jeg ønsker å vende fokuset mot hendelsen på korset, og hvordan kirkegjengere reflekterer over akkurat denne hendelsen. Jeg ønsker ikke å hindre informantene mine fra å trekke frem oppstandelsen som tema i samtalen, men jeg kommer til å være tilbakeholden med å vektlegge det som en sentral del av intervjuet. Jeg tenker det også ville vært et interessant funn å se i hvilken grad informantene trekker sterke linjer mellom korsfestelsen og oppstandelsen, eller om de ser på de som separate hendelser.

1.2 Prosjektet i et nøtteskall

I denne avhandlingen har jeg brukt empirisk forskningsmetode, og mer konkret kvalitativ metode. Blant kvalitativ metode finnes det mange ulike tilnærminger for å samle det empiriske materialet, og jeg valgte å bruke semistrukturert fokusgruppeintervju.⁶ Jeg vil beskrive metoden mer inngående i metodekapitlet (kapittel 2). Denne oppgavens materiale er hentet fra to fokusgruppeintervjuer med totalt fire deltakere. Deltakerne er i alderen 25-40 år, de har ingen formell teologisk utdanning, og alle er aktive kirkegjengere. Deltakerne vil presenteres videre i analysekapitlet (4.1). Intervjuene ble transkribert i etterkant og dette er det skriftlige materialet jeg vil ha som utgangspunkt og presentere i analysekapitlet (kapittel 4).

For å analysere materialet som jeg har fått gjennom fokusgruppeintervjuene, er det sentralt å ta i bruk relevant teori som kan gi perspektiv i møte med problemstillingen og forskningsspørsmålene mine. Det vesentlige med vitenskapsteorier er at de er testet og funnet vitenskapelig holdbare. På den måten er det sikkert at de kan si noe generelt som forklarer eller øker forståelsen av et fenomen.⁷ Teorien jeg har benyttet i denne avhandlingen dreier seg rundt forsoningslære, og innenfor dette feltet har jeg lagt størst vekt på Ted Peters' inndeling i seks ulike teorier for forsoningslære.⁸ Denne baserer seg igjen på Gustaf Aulén's typologi om den subjektive, objektive og klassiske forsoningslære.⁹ Jeg vil utdype teorien i teorikapitlet (kapittel 3).

⁶ Tjora 2017: 24-25

⁷ Anker 2020: 44-45

⁸ Peters 2015: 397-420

⁹ Aulén 1930

2 Metode

I dette kapitlet vil jeg redegjøre for valg av metodisk tilnærming, gjennomføring av fokusgruppeintervjuene, og fremgangsmåte for analyse og drøfting. Jeg redegjør for de ulike valgene og stegene jeg har tatt i prosessen for å være transparent i hvordan avhandlingen har blitt til. Forskning er både en prosess og et resultat, og for at resultatet skal bli troverdig er det viktig å være transparent om fremgangsmåten.¹⁰ Transparens og åpenhet rundt forskningsprosessen er også med på å bedømme forskningens kvalitet, som jeg avslutningsvis i dette kapitlet vil redegjøre for. Jeg har brukt metodeteori fra ulike forskere, hovedsakelig fra Tjora (2017), Kvale og Brinkmann (2015) og Anker (2020). Jeg erfarer at de ulike forskerne har ulike fokusområder, og dermed utfyller de hverandre godt til å gi en grundig beskrivelse av metoden i avhandlingen.

2.1 Forskningsmetode

Denne avhandlingen er et resultat av empirisk forskning, og jeg har benyttet meg av kvalitativ metode. Som nevnt valgte jeg å bruke semistrukturert fokusgruppeintervju som metodisk tilnærming. Det var viktig for meg å komme i dybden av hva informantene tenkte og hvordan de reflekterte, og prøve å få tak i ulike forståelser og sammenhenger. Med tanke på formålet med avhandlingen min var valget om metodisk tilnærming et raskt og enkelt valg å ta, da det her fokuseres på forståelse og nærhet til informantene. Ifølge Aksel Tjora kan kvalitativ forskning kjennetegnes blant annet ved at det er et fokus på forståelse, og at det er som regel en nærhet til forskningsobjektet.¹¹ Forskingen forholder seg videre til et fortolkende paradigme, hvor fokuset kan ligge på subjektive opplevelser og individuell meningsdannelse hos informantene. Tjora vektlegger også den kvalitative forskningens mangfoldighet, og påpeker at kvalitativ forskning dermed ikke begrenses av disse kjennetegnene, men det kan også utfoldes på ulikt vis innenfor ulike vitenskapstradisjoner.¹²

Fordelen med kvalitativ forskning ved fokusgruppeintervjuer er at jeg har mulighet til å komme i dybden av temaet, jeg søker informantenes refleksjoner rundt temaet, slik det blir beskrevet

¹⁰ Postholm & Jacobsen 2018: 219

¹¹ Tjora 2017: 24

¹² Ibid., 24-25

med deres egne ord. På denne måten har jeg mulighet til å undersøke nyanser som ligger i erfaringene og refleksjonene, og drøftingen vil dermed utforske hovedfunn fra informantenes perspektiv.¹³ Et fokusgruppeintervju har også fordelen av å kunne spille på gruppedynamikken. Interaksjonen mellom informantene kan være like interessant å følge som svarene på spørsmålene jeg som intervjuer stiller. Å være i en gruppe kan også gi større trygghet for informantene, og det gir de tid til å tenke gjennom spørsmål og svar underveis i samtalen.¹⁴

2.2 Utvalg og rekruttering

Jeg har valgt å forske på to menigheter i Den norske kirke, lokalisert av praktiske hensyn i stor-Oslo. Et ytre utvalgs-kriterium her er at menighetene skal være en lokalmenighet, med et aktivt kirkeliv og aktive medlemmer i alle aldre. Dette kriteriet satte jeg fordi jeg anslo at unge voksne som er aktiv i en slik menighet har tatt et aktivt valg om å være en del av den, og det var derfor sannsynlig at de kunne delta med teologiske refleksjoner. Til fokusgruppeintervjuene ønsket jeg i utgangspunktet å ha tre til fem informanter i hver gruppe, i alderen 25-40 år. Et internt utvalgs-kriterium her er at informantene er aktive kirkegjengere. I det legger jeg at de selv anser seg selv som bevisst medlem og bruker av den lokale menigheten, og opplever det som viktig i deres liv. Jeg var bevisst i valget om å bruke informanter som var unge voksne, fordi antall unge voksne som er aktive i Den norske kirke er synkende, og jeg synes det er interessant å undersøke i hvilken grad og hvordan de som er aktive reflekterer rundt den teologiske betydningen av korsfestelsen.

Jeg begynte med å kartlegge hvilke menigheter i Oslo som kunne passe utvalgs-kriteriene mine, og jeg bestemte meg ganske raskt for å ta kontakt med to av disse menighetene. For å få innpass for prosjektet mitt sendte jeg en formell henvendelse med informasjon om prosjektet til daglig leder og sokneprest. I denne forespørselen inkluderte jeg overordnet informasjon om prosjektet og forskningsmetoden min.

For å rekruttere informanter til fokusgruppeintervjuet holdt jeg videre kontakt med kateket i de aktuelle menighetene. Kateketene fungerte i denne sammenhengen som portvakt¹⁵ for kontakt

¹³ Tjora 2017: 114

¹⁴ Ibid., 123-125

¹⁵ Dalen 2011: 31

med informantene. I den ene menigheten var kateketen svært imøtekommende, og bisto meg ved å spørre aktuelle informanter som hørte til menigheten. For å ivareta menighetsmedlemmers personvern kontaktet kateketen de først, med en forespørsel fra meg, og dersom de var villige til å delta ble deres kontaktinformasjon videreformidlet til meg. Jeg sendte de deretter informasjonsarket (vedlegg 1) med oversikt over prosjektet og deres rettigheter som informanter, som de godtok før intervjuet fant sted. I denne menigheten forespurte jeg sju informanter, hvorav tre hadde mulighet til å delta. Det var to menn og en kvinne. Dessverre hadde to av disse sykdomstegn på intervjudagen, og forholdene rundt covid-19 tatt i betraktning var det ikke forsvarlig å møte opp. Kvinnen foreslo å spørre mannen sin, som også var innenfor målgruppen, og han stilte opp i stedet for henne. Intervjuet ble dermed gjennomført med to deltakere.

I den andre menigheten hadde jeg også kontakt med kateketen, som jeg kjente til fra før, som anbefalte meg aktuelle informanter å ta kontakt med. I denne menigheten ble jeg også medlem av en privat facebook-gruppe for unge voksne i menigheten, hvor jeg la ut en melding som inviterte interesserte innenfor målgruppen til å ta kontakt med meg. Jeg trengte flere informanter enn det kateketen hadde anbefalt meg, og bestemte meg derfor om å ta direkte kontakt med noen av medlemmene i gruppen. Jeg forespurte sju informanter, og to hadde mulighet til å delta. Ideelt sett burde jeg brukt mer tid på å rekruttere enda flere fra denne menigheten, men tidspress og andre årsaker gjorde at jeg ikke hadde mulighet til det.

Jeg hadde tilstrebet å ha kjønnsbalanse i utvalget, men dessverre lot ikke det seg gjøre. De fire informantene er alle menn, og i forskjellige aldre fra 28 til 39 år. Av hensyn til personvern har jeg gitt informantene og menighetene fiktive navn. I Svingen menighet deltok informantene Aslak og Benjamin, og i Sletta menighet deltok informantene Christian og Daniel. Informantene vil bli videre presentert i analysekapittelet (4.1).

Informantene fra den ene menigheten var bekjente for meg fra tidligere, og i en forskningssammenheng er det en faktor som er viktig å reflektere over. Når man intervjuer bekjente kan det komme inn ulike elementer som kan forstyrre forskningen, og en kan miste den akademiske distansen.¹⁶ Det er en risikofaktor som jeg var forberedt på, og som jeg var

¹⁶ Repstad 2007: 39

bevisst på underveis. I analysen av datamaterialet kan det også dukke opp en utfordring om at en kan komme i fare for å drive selvsensur for å ikke ‘henge ut’ venner og bekjente, ved intervju av kjente.¹⁷ Det har jeg vært bevisst på i prosessen, og forsøkt så godt det lar seg gjøre å ikke ta hensyn til hvem jeg kjente til fra tidligere, og hvem som var ukjente. Derimot kan det av og til være en fordel med å intervju kjente, ved at stemningen for intervjuet setter seg raskere, en er trygge på hverandre og informantene kan oppleve det som lettere å åpne seg.¹⁸ Dette erfarte jeg i intervjuet med de jeg kjente, der tonen var lett og ledig, de var svært imøtekommende på spørsmål og bidro selv i stor grad med å utfordre hverandre, og spille på hverandres utsagn.

Rekrutteringsprosessen var mer krevende enn jeg var forberedt på. Jeg erfarte at noen av de forespurte takket nei fordi det var et gruppeintervju, eller de ikke følte seg kompetent nok til å delta, selv etter jeg hadde beskrevet hva *ordinary theology* går ut på som metodisk tilnærming. Jeg følte at jeg selv var litt naiv i møte med vanlige kirkegjengeres åpenhet rundt religion og kristen tro, da jeg ikke forutså hvilken barriere det var for noen å snakke fritt om dette. Jeg opplevde likevel at utfordringene i rekrutteringsprosessen gjorde meg mer bevisst på egen rolle som teologistudent i møte med informantene i intervjusituasjonen, og forberedte meg på hvordan jeg skulle håndtere ubalansen i teologisk tyngde.

På tross av at jeg ikke fikk så mange informanter som jeg i utgangspunktet ønsket, så anser jeg materialet mitt fra intervjuene som dekkende nok til å gi en grundig analyse og drøfting av problemstillingen min i denne avhandlingen. Intervjuene varte begge i 90 minutter, og informantene viste seg å representere en bredde i den teologiske forståelsen av korsfestelsen.

2.3 Intervju

2.3.1 Intervjuguide og forberedelse

På forhånd hadde jeg utformet en intervjuguide (se vedlegg 2) som jeg fulgte i intervjuet. Jeg fulgte en semistrukturert form på intervjuet, som Kvale og Brinkmann kaller semistrukturert livsverdenintervju.¹⁹ Dette har som anliggende å hente inn beskrivelser av informantenes livsverden, samt deres fortolkning av fenomener og sammenhenger som er subjekt for

¹⁷ Repstad 2007: 39

¹⁸ Ibid., 82

¹⁹ Kvale & Brinkmann 2015: 46, 347

intervjuet. Gjennomføringen av intervjuet innebar at jeg lot informantene få stor frihet i hvordan de svarte på spørsmål, og jeg fulgte opp med uforberedte oppfølgingsspørsmål der det var naturlig. Jeg planla å stille en kombinasjon av faktaspørsmål og meningsspørsmål, slik at jeg ville få et godt informert resultat. Kombinasjonen av disse er god for å komme i dybden av hva informantene mener med det de sier, og samtidig være sikker på hva de mener.²⁰

Det var viktig for meg at informantene skulle føle seg kompetente til å svare på spørsmålene mine, og derfor fokuserte jeg på å bruke et språk som ikke bar spesielt preg av teologiske ord og uttrykk. Jeg brukte noen ord og uttrykk, men prøvde da å forklare hva jeg mente med dette uttrykket før de svarte på spørsmålene. Jeg la ikke skjul på at jeg synes forsoningslære og ulike teologiske tolkninger er utfordrende å forstå, og spørsmålene mine knyttet til de ulike forsoningsteoriene bar preg av det. Mot slutten av intervjuet beskrev jeg noen forsoningsteorier som informantene ikke selv hadde vært inne på, og spurte hvordan de tenkte om dette. Jeg erfarte at det skapte noen nye refleksjoner hos informantene.

Før jeg hadde intervjuene avtalte jeg et prøveintervju²¹ med en av de unge voksne i menigheten jeg selv er en del av, med hensikt om å teste de forskjellige spørsmålene på han. Det synes jeg fungerte veldig godt, da han kunne gi tilbakemelding på hvilke spørsmål han synes fungerte godt og hvilke spørsmål eller ord som var upresise eller vanskelige å bruke. Dette erfarte jeg som en god forberedelse til den reelle intervjusituasjonen.

Etter det første intervjuet justerte jeg enkelte spørsmål i intervjuguiden, og jeg gjorde den mer utfyllende ved noen spørsmål, da jeg erfarte at jeg stilte noen upresise spørsmål i det første intervjuet. Jeg hadde noen dagers mellomrom mellom intervjuene, som ga meg tid til å reflektere over hvordan det første intervjuet hadde gått, og endre noen spørsmål til det andre intervjuet.

2.3.2 Gjennomføring av intervju og transkripsjon

Begge intervjuene ble holdt i den lokale kirken som informantene hørte til. De ble holdt på kvelden, da flere av informantene var småbarnsforeldre og bare hadde tid etter legging. Hvert intervju varte i ca 2 timer, inkludert småprat. Informantene visste ikke om hverandre på forhånd,

²⁰ Kvale & Brinkmann 2015: 47

²¹ Dalen 2011: 30-31

men da vi møttes viste det seg at de kjente hverandre. Mitt inntrykk er at informantene i begge menighetene var komfortable i intervjusituasjonen, og det at de kjente hverandre fra før bidro til en god og reflektert samtale hvor de delte fritt og åpent, selv de tingene de var usikre på. Tonen var lett og samtalen fløt godt gjennom intervjuet, og det var også sekvenser med mye humor. Alle informantene var åpne og interessert i temaet, pratsomme og velvillig innstilt mot meg og mot hverandre. De var ikke alltid helt enige med hverandre, men jeg erfarte at de lyttet til hverandre og var opptatt av å beskrive hvordan de tenkte så presist det lot seg gjøre.

Etter jeg hadde hatt intervjuene transkriberte jeg de fra lydopptak de neste dagene som fulgte, slik at det var klart for analyse.²² Det var nyttig å være rask med å transkribere, da jeg husket bedre hvordan intervjuene hadde foregått, og jeg kunne huske stemningen i de ulike delene av intervjuet. Dette uttrykte jeg i transkripsjonen ved beskrivende ord i parentes, der hvor det for eksempel var tenkepauser eller latter. Enkelte dialektord gjorde jeg om til bokmål, av anonymitetshensyn. Utsagnene jeg trekker frem i analysen er hentet ordrett fra transkripsjonene, med unntak av enkelte reduksjoner av pauseord og -uttrykk, som for eksempel «på en måte» og «da».

2.4 Analyse og drøfting

En problemstilling i kvalitativ forskning retter seg mot undersøkelse av et *fenomen*.²³ I denne avhandlingen er det kirkegjengeres teologisering om Jesu korsfestelse, og jeg har derfor gjort en fenomenologisk analyse som søker å fortolke meningsinnholdet i intervjumaterialet. Her fulgte jeg de tre stegene Postholm og Jacobsen trekker frem i en fenomenologisk analyse.²⁴ Etter jeg hadde gjennomført intervjuene skrev jeg umiddelbart ned noen betraktninger for hva jeg satt igjen med. Første steg i analysen var dermed å lese gjennom transkripsjonene sammen med mine egne sluttbetraktninger etter intervjuet for å skape et helhetsinntrykk av meningsinnholdet i materialet.²⁵ Jeg gikk deretter over til andre steg, som innebar koding av materialet, med utgangspunkt i meningsbærende enheter knyttet til forskningsspørsmålene for avhandlingen, teorien og elementer jeg identifiserte i materialet. Dette er en abduktiv

²² Kvale & Brinkmann 2015: 205-206

²³ Anker 2020: 32

²⁴ Postholm & Jacobsen 2018: 160

²⁵ Ibid. 160

tilnærming, som er en kombinasjon av teori- og empiridrevne koder.²⁶ Da jeg i intervjuet hadde vekslet mellom å stille åpne spørsmål og lukkede spørsmål knyttet til de enkelte forsoningsteoriene, forsøkte jeg å ta hensyn til det i analysen, ved å vektlegge det informantene selv trakk frem i de åpne spørsmålene som deres hovedanliggende. I analysen var jeg bevisst på å tydeliggjøre hvor informantene selv hadde fått informasjon om forsoningsteorien i forkant av deres utsagn som jeg analyserte.

Videre kategoriserte jeg kodene, og begynte å skrive ut analysen. Her benyttet jeg meg av forskningsspørsmålene til å lage en struktur. I utgangspunktet tenkte jeg å skrive sammen analysen av begge intervjuene, men underveis i prosessen valgte jeg å dele det opp. Meningsinnholdet i hver av intervjuene var så forskjellig at det var mer oversiktlig og hensiktsmessig å analysere de hver for seg. Dette siste steget beskrives som analysemetodens hjerte, da det er her strukturen formes og materialet blir transformert til fenomenologiske uttrykk.²⁷

Jeg valgte å dele opp analyse og drøfting i to separate kapitler. I analysen var det forskningsspørsmålene som bidro til struktur, og videre i drøftingen kom jeg tilbake til hovedproblemstillingen min, og trakk frem hovedfunn fra analysen som kunne bidra til å belyse denne. Jeg drøftet hovedfunnene i lys av teorien jeg redegjør for i teorikapitlet. I drøftingen er teoretisering sentralt, for å kunne bidra på teorifeltet som avhandlingen befinner seg i. Da er det viktig å se på hvordan hovedfunnene i materialet kan leses inn i et større bilde, fremfor å trekke frem hva hver enkelt mener om et spesifikt tema. Teori brukes da som støtte for å utvikle og teoretisere hovedfunnene fra analysen.²⁸

2.5 Forskningsetikk

Å bedrive kvalitativ forskning på sensitive temaer krever en refleksjon rundt de etiske føringene som metoden gir. Intervjuene mine involverte tanker og refleksjoner rundt teologi og informantenes personlige tro, og da er det en selvfølge at jeg har beskyttet datainformasjonen min godt, for å ivareta deres personvern. Det har vært viktig for meg å være gjennomsiktig og

²⁶ Anker 2020: 76-80

²⁷ Postholm & Jacobsen 2018: 160-161

²⁸ Anker 2020: 98-99

åpen i all samhandling med informantene, slik at det ikke skal være noen usikkerhet knyttet til deres deltakelse i prosjektet.

I det følgende vil jeg redegjøre for hvordan jeg har ivaretatt informantenes personvern. Videre vil jeg redegjøre for andre forskningsetiske elementer som knytter seg til prosjektets validitet, reliabilitet og generaliserbarhet. Redegjørelsen av disse begrepene har jeg valgt å basere meg på forståelsen av begrepene slik de presenteres hos Kvale og Brinkmann i *Det kvalitative forskningsintervjuet* (2015). Til slutt vil jeg redegjøre for egen rolle som forsker i møte med dette prosjektet.

2.5.1 Anonymitet og personvern hensyn

For prosjektets formål hadde jeg behov for informantenes navn, alder, utdanning og kontaktinfo. Dette gjelder informantene som deltok i fokusgruppeintervjuet. Ut ifra Norsk Senter for Forskningsdata (NSD) er også religion en kategori under særlige personopplysninger, så dette blir også gjeldende som en sentral personopplysning som oppgis i prosjektet mitt.²⁹ For å ivareta informantenes personvern har jeg vært nøye med at behandlingen av datamaterialet er i samsvar med gjeldende personvernregler.

Jeg har anonymisert informantene og menighetene i avhandlingen, både i transkribering, underveis i arbeidet med avhandlingen og ved innlevering. Alt av opptak fra intervjuene og andre notater med personopplysninger blir destruert når prosjektet er ferdigstilt. Informantene har også underskrevet på en erklæring om informert samtykke (se vedlegg 1), hvor de bekrefter at de deltar i gruppeintervjuet, og at opplysningene deres behandles frem til prosjektet er ferdigstilt.

2.5.2 Validitet

Forskningens validitet er knyttet til sannhetsaspektet, og dermed også forskningens kvalitet og gyldighet. Dette er et sentralt perspektiv fra prosjektets begynnelse til slutt, og bør prege alle arbeidsfaser.³⁰ Å validere arbeidet underveis handler om å være kritisk til egen rolle, stilling og fortolkning, og utforske dette. Kvale og Brinkmann beskriver forskerens rolle i henhold til

²⁹ https://nsd.no/personvernombud/hjelp/sentrale_begreper.html?id=3 hentet 18.09.20

³⁰ Kvale & Brinkmann 2015: 272

validering som å spille djevelens advokat for egne funn.³¹ I en intervjusituasjon er det en vanlig kritikk i henhold til forskningens validitet at informantene ikke svarer sant, og dermed blir funnene ikke valide.³² Det er en faktor å være observant på i dette prosjektet, og jeg var derfor bevisst på å stille åpne spørsmål, og oppfølgingsspørsmål på ulike måter for å få mest mulig refleksjon fra informantene. Det er også verdt å merke seg at informantene ikke hadde noe å vinne på å være uærlige i intervjuet, da de brukte av sin tid uten å få noe tilbake for det, og temaet de reflekterte over var ikke et allment kontroversielt tema, samt at det ikke var forventet at de skulle bidra med formell kunnskap.

Prosjektets validitet knytter seg også til valg av forskningsmetode, og sammenhengen mellom materialet og de fenomenene som skal undersøkes. Det er sentralt å evaluere hvorvidt metoden en har valgt faktisk egner seg til å gi svar på det en vil finne ut av. Videre er det også helt sentralt å se på datamaterialet en har samlet inn, og vurdere i hvilken grad disse faktisk reflekterer de fenomenene en ønsker å vite noe om.³³ I dette prosjektet har jeg sikret validitet knyttet til disse spørsmålene ved å vurdere ulike forskningsmetoder imot hverandre, se på tidligere forskning innenfor *ordinary theology* og vurdert på det grunnlaget at kvalitativt fokusgruppeintervju vil være formålstjenlig.

2.5.3 Reliabilitet

Reliabilitet i denne sammenhengen handler om forskningens konsistens og troverdighet og om informantenes pålitelighet i intervjusituasjonen, som igjen påvirker dataenes troverdighet. Da det i kvalitativ forskning ikke er mulig å ettergå resultatene, siden forskeren selv er en del av forskningssituasjonen, så blir det desto viktigere å være bevisst forskningens reliabilitet underveis i prosessen.³⁴ I dette prosjektet har jeg jobbet for å styrke prosjektets reliabilitet ved å være gjennomiktig i begrunnelsen av valgene som er tatt i prosjektfasen, og fordeler og ulemper ved dette. I intervjuprosessen var jeg bevisst på å stille åpne spørsmål og følge opp det informantene sa med oppfølgingsspørsmål. Jeg hadde en abduktiv³⁵ tilnærming i intervjuet, i møte med informantene og med grunnlag i teorien, hvor spørsmålene var et resultat av en

³¹ Ibid., 279

³² Kvale & Brinkmann 2015: 281

³³ Ibid., 276

³⁴ Ibid., 276

³⁵ Anker 2020: 76-80

vekselvirkning mellom teori og empiri underveis. Dette var et bevisst valg for å få frem informantenes refleksjoner på ulike måter.

2.5.4 Metodiske utfordringer ved bruk av *ordinary theology*

Ved å benytte seg av *ordinary theology* som metodisk tilnærming følger det med noen særlige metodiske utfordringer knyttet til materialets reliabilitet. Ann Christie skriver at informantene kan erfare at intervjuet krever mer teologisk refleksjon enn de var forberedt på, og siden de ikke har formell teologisk kompetanse kan en av naturlige årsaker komme til å uttrykke spontane ideer om tro og teologi som en egentlig ikke har tenkt på tidligere.³⁶ Som intervjuer må en derfor være sikker på at informantene mener det de sier, og gjerne stille spørsmålene på ulike måter, for å være sikker på at en har forstått informantenes utsagn. Å være åpen for at informantene ikke har noe svar er også viktig.³⁷

På den annen side viser Christie til et annet perspektiv ved bruk av *ordinary theology* knyttet til hvordan mennesker artikulere tro for første gang; at fordi tro ligger så dypt integrert i menneskers identitet, så selv om en ikke har 'tenkt' på det før, så kan en erfare å uttrykke seg rimelig presist om tro.³⁸ Ved å ha god tid i intervjuet får også informantene tid til å reflektere, og kan oppleve å bli utfordret på egne ytringer. En av informantene mine uttrykte på slutten av intervjuet at det «var interessant å delta, som en reise i meg selv og... og få tenkt gjennom ting.» Dette utsagnet gjenspeiler også Christies erfaring med at intervjuene vekker teologisk interesse hos informantene, og gir rom for refleksjon.³⁹ Dette er i Christies mening med på å styrke reliabiliteten til forskningen, men skal samtidig møtes med varsomhet.⁴⁰

2.5.5 Generaliserbarhet

Generaliserbarhet innenfor kvalitativ forskning handler om hvorvidt funnene har en potensiell overføringsverdi til andre relevante sammenhenger. Kvale og Brinkmann redegjør for tre former for generaliserbarhet, som er følgende: naturalistiske, statistiske og analytiske generaliseringer.⁴¹ Dersom en ønsker å generalisere funnene i dette prosjektet vurderer jeg det

³⁶ Christie 2012: 26

³⁷ Ibid., 28

³⁸ Ibid., 27

³⁹ Ibid., 27

⁴⁰ Ibid., 27-28

⁴¹ Kvale & Brinkmann 2015: 289-290

til å være aktuelt med en naturalistisk generalisering. Denne er basert på personlige erfaringer, uttrykkes ved å sette ord på stilltiende kunnskap.⁴² Jeg er klar over at prosjektet mitt kan kritiseres for å ha et smalt materiale med få informanter, og vil derfor ikke være objekt for en større generalisering. Det viste seg likevel at meningsinnholdet som fremkommer i de to forskjellige intervjuene er svært ulike, og funnene kan derfor være interessante for en naturalistisk generalisering som viser noen tendenser, og setter ord på stilltiende kunnskap.

2.5.6 Refleksjon over egen rolle

I kvalitativ forskning spiller forskeren som person en helt sentral rolle. Forskerens ståsted og interesser, forutsetninger og erfaringer er utslagsgivende for valg av problemstilling, teoriperspektiver, utvalgs-kriterier, forskningsmetode, hvilke resultat fra forskningen som anses som relevante, hvordan konklusjoner trekkes og hovedsakelig hva som formidles. Det er via forskeren at kunnskap fremkommer i forskningen, og spørsmålet som er viktig å være bevisst på blir da hvordan forskeren påvirker prosessen.⁴³ Jeg gikk inn i dette prosjektet med nysgjerrighet på hva jeg ville møte og hvordan jeg skulle håndtere det, og hadde samtidig en bevissthet om at jeg har mine 'briller' og mine teologiske perspektiver som preger min forståelse og refleksjon.

I dette prosjektet har jeg som forsker både en *insider* og en *outsider*-rolle i feltet. Jeg er selv i aldersgruppen 25-40 år, og jeg er en aktiv kirkegjenger i en lokalmenighet, noe som gjør meg til en *insider*, med tanke på forståelse av sosiale koder. Det kan være positivt med en slik nærhet til feltet, og samtidig kan det gjøre at jeg overser ting eller tar ting for gitt, som andre ville lagt merke til. På samme tid er jeg en *outsider*, fordi jeg ikke møter informantene med en forskningshensikt.⁴⁴

Et kvalitativt semistrukturert intervju fører med seg et asymmetrisk maktforhold⁴⁵ i møte med informantene, og særlig ved bruk av *ordinary theology*, da jeg sitter med den formelle kunnskapen, men det er informantene som skal komme med informasjonen. Det kan være utrygt eller sjenerende for informantene å vite, og det kan oppleves som skamfullt dersom en opplever

⁴² Kvale & Brinkmann 2015: 290

⁴³ Malterud 2017: 41

⁴⁴ Repstad 2007: 38-39

⁴⁵ Kvale & Brinkmann 2015: 52

kunnskapsmangel. Jeg hadde forutsett slike mulige situasjoner, og fokuserte derfor tidlig i intervjuet på at jeg var genuint opptatt av deres refleksjoner, og at det feltet vi var inne på ikke har et «fasitsvar» - det var umulig å si noe galt. Jeg var ærlig og åpen om min egen usikkerhet knyttet til forsoningslære, og brukte dette til å bygge tillit, noe jeg oppfattet at fungerte.

Dette siste punktet understreker et viktig moment i kvalitativ forskning ved intervju, som handler om at forskningen uansett vil være mellommenneskelig. Malterud skriver «Det mellommenneskelige spillet i sin sosiale og kulturelle kontekst [blir] også en organisk del av kunnskapsutviklingen.»⁴⁶ Som forsker er derfor ikke mitt mål at min rolle skal utslettes for å finne frem til objektiv kunnskap, men jeg vektlegger å kjenne min egen rolle, være transparent og åpen om beslutninger jeg tar, og hvordan dette påvirker mine tolkninger og konklusjoner.

⁴⁶ Malterud 2017: 41

3 Teori

3.1 Teoriperspektiver

I dette kapitlet vil jeg redegjøre for teorien jeg har valgt å benytte meg av i denne avhandlingen. Anker har en inndeling av teori i tre nivåer, som jeg anser som et nyttig verktøy i for å skape struktur i teorimaterialet mitt. Det første nivået er det vitenskapsteoretiske nivået. Det andre nivået er overgripende teorier. Det tredje nivået er teorier på mellomnivå, som er utviklet for et mer spesifikt felt.⁴⁷ Jeg vil kort redegjøre for den vitenskapsteoretiske posisjonen jeg har inntatt, samt overgripende teori før jeg beveger meg inn på teoriene på mellomnivå. Dette vil være hovedparten av teorikapitlet mitt.

Denne avhandlingen er skrevet med en sosialkonstruktivistisk ramme. Det kjennetegnes ved at den har et konstruktivistisk utgangspunkt, hvor virkeligheten som formidles er konstruert i samspillet mellom språk og handling. Videre dannes kunnskap om dette ved at vi forteller om den, og kunnskapen defineres av måten det blir fortalt på.⁴⁸ I denne sammenhengen inngår også jeg som forsker, da jeg gjennom min posisjon er med på å konstruere den virkeligheten som formidles i min forskning. Refleksjon over min rolle som forsker er derfor høyst relevant, slik jeg har gjort rede for i avsnitt 2.5.1. Gjennom denne prosessen har jeg vært tett på informantene og på det teoretiske materialet, noe som fører til at informasjonen og kunnskapen jeg formidler gjennom denne avhandlingen er *relative sannheter*.⁴⁹

Det neste nivået teori som Anker beskriver er de overgripende teoriene. Disse er mer generelle, og peker på ulike fenomener i samfunnet, for eksempel sammenhenger, endringer, utvikling og prosesser.⁵⁰ I denne avhandlingen gjør jeg bruk av Jeff Astleys teori om *ordinary theology* for å undersøke hvordan kirkegjengere uten formell teologisk utdanning reflekterer over Jesu korsfestelse og dens betydning. Ved å bruke *ordinary theology* som en overgripende teori, forteller det om hvordan jeg møter problemstillingen, og hva jeg ser etter hos informantene i intervjusituasjonen. Jeg vil gjøre rede for teologiforståelsen som ligger til grunn for oppgaven,

⁴⁷ Anker 2020: 46

⁴⁸ Ibid., 52

⁴⁹ Ibid., 53

⁵⁰ Ibid., 56

samt hovedelementer ved *ordinary theology* i dette kapitlet, for å gi et grunnlag for hvordan denne måten å forstå teologi på fungerer som en overgripende teori som i denne sammenheng peker på fenomener i samfunnet knyttet til religion og troende menneskers praksiser.

Det tredje nivået teori er teorier på mellomnivå. Dette er mer spesifikt tematisk på problemstillingen min, og skiller seg derfor fra den overgripende teorien, som kan anvendes i ulike sammenhenger.⁵¹ I denne avhandlingen har jeg valgt å vektlegge teologiske teorier knyttet til forsoningslære, med et fokus på Ted Peters' kategorisering av forsoningsteorier.⁵² Disse er sentrale i arbeidet med analysen, da deler av problemstillingen min handler om å identifisere hvilke forsoningsteorier som reflekteres i informantenes utsagn. Peters' forsoningsteorier fungerer som teorier på mellomnivå fordi de befinner seg i det spesifikke fagfeltet innenfor akademisk teologi som jeg forsker på. Jeg vil redegjøre for de ulike forsoningsteoriene videre i teorikapitlet.

3.2 Hva er teologi?

Ordet teologi kommer av de greske ordene *theo* = Gud og *logi* = lære, og den etymologiske betydningen er dermed *gudslære*. Teologi har derimot fått mange ulike definisjoner gjennom historien. I denne avhandlingen legger jeg en definisjon av Jan-Olav Henriksen til grunn;

*Teologi er middelet den reflekterte troen bruker for å artikulere seg selv og gjøre seg selv gjennomsliktig og forståelig, både for seg selv og for andre, og i lys av mer enn troens eget umiddelbare innhold.*⁵³

Denne definisjonen fungerer godt i min avhandling, fordi den er tuftet på kommunikasjon, og den er åpen for ulike perspektiver. I avhandlingen min forutsetter jeg en dynamisk teologiforståelse, som vil si at teologi og religion er i bevegelse. Henriksen argumenterer for at forståelsen av religion skal utgå fra menneskers handlinger, hva mennesker gjør og hvordan de bruker religiøse ressurser, fremfor en beskrivelse av hva de tror.⁵⁴ Dette er fordi religion, slik som all annen menneskelig kultur, kommer til uttrykk gjennom forskjellige praksiser. Kristne

⁵¹ Anker 2020: 57

⁵² Peters 2015: 397-420

⁵³ Henriksen 2007: 16

⁵⁴ Henriksen 2016: 360

praksiser legitimeres og anerkjennes ved hjelp av teologi og teologisk refleksjon rundt de faktiske praksisene. Dette gir oss en forståelse av teologi som noe levende og livsnært, tett knyttet til menneskers erfaring.⁵⁵ Det er med grunnlag i dette at vi kan hente ut betydningen av verbet *teologisering*.

Teologisering handler i denne forstand om det mennesker gjør når de uttrykker og artikulerer teologi, som igjen reflekteres av deres erfaringer og tanker. Teologisering kan også beskrives som tro artikulert og kommunisert, da språkliggjøring av troen er noe av det som er med på å gjøre den relevant og meningsfull.⁵⁶ Henriksen viser til Gordon Kaufman som tydeliggjør hvordan mennesker søker til religiøse tradisjoner for å utvikle meningsforståelse gjennom ulike mønstre og rammeverk. Kaufman uttrykker at religiøse praksiser og ideer i stor grad har bidratt til eksistensiell meningsdannelse og selvforståelse hos mennesker.⁵⁷ Charles Taylor utviklet uttrykket «Den subjektive vendingen» i kulturen som gjennom de siste tiårene har fått en tydelig forankring. Geir Afdal beskriver det som en vending «mot et liv levd i samsvar med egne subjektive erfaringer.»⁵⁸

Ordinary theology

Ordinary theology er som nevnt en metode og et forskningsfelt innenfor praktisk teologi, som utvikles ved hjelp av forskning på kirkegjengere uten formell teologisk utdanning. Dette handler både om selve teologien og om hvordan den utvikles. Jeff Astley har følgende definisjon for *ordinary theology*: “the theology and theologizing of Christians who have received little or no theological education of a scholarly, academic or systematic kind.”⁵⁹ Fokuset er på den vanlige kirkegjenger, som ikke har formell teologisk utdanning, men som er bevisst kristen, og i mange tilfeller aktiv i sin menighet eller annen kirkelig tilhørighet.

Det er mange kritiske stemmer mot *ordinary theology*, da denne forskningen av mange ikke anses som reell akademisk forskning på teologi. Astley trekker på Taylors teorier om den subjektive vendingen i en sekularisert verden, og uttrykker viktigheten av at teologi møter det

⁵⁵ Henriksen 2016: 361

⁵⁶ Henriksen 2007: 17

⁵⁷ Henriksen 2016: 362

⁵⁸ Afdal 2013: 28

⁵⁹ Astley 2002: 56

hverdagslige for å skulle være meningsgivende for mennesker.⁶⁰ Han argumenterer videre for at det er et tydelig skille mellom *ordinary theology* og akademisk teologi, og slik skal det være også. *Ordinary theology* kan derimot være et empirinært utgangspunkt for videre utvikling av akademisk teologi.⁶¹

3.3 Tidligere forskning

Denne avhandlingen knytter seg til forskningsfelt innenfor praktisk og systematisk teologi. Innenfor praktisk teologi og *ordinary theology* er boken *Ordinary Christology*, basert på Ann Christies doktorgradsavhandling fra 2012,⁶² et sentralt bidrag. Denne omhandler kirkegjengeres refleksjoner om Jesus. Christie gjorde en empirisk undersøkelse i anglikanske kirker i England hvor hun intervjuet 45 informanter.⁶³ Hun hadde et spesielt fokus på Jesu død og forståelsen av forsoning og frelse.⁶⁴ Funnene hennes viser at mange av informantene ikke synes det er viktig at Jesus var Gud, og de oppfatter heller ikke korsfestelsen og oppstandelsen som relevant. Dogmer er generelt ikke så viktig, de er mer opptatt av fortellingen om Jesus og hans liv, og fremhever dette som det viktigste i kristologien.⁶⁵ Christie argumenterer i boken for at *ordinary theology* tilfører kunnskap om hva det vil si å være en kristen, noe som er en ressurs for praktisk teologi som fagfelt, da det bringer med seg et perspektiv som berører mange mennesker, og kan bidra til en større samtale mellom vanlige kirkegjengere og prester om hva troen tilfører livet.⁶⁶

I norsk kontekst er masteravhandlingen til Tove Synnøve Tveit fra 2019, *Nåde er noe du får – og du gir! En undersøkelse av metodisters forståelse av nådens betydning i hverdagen*, et relevant bidrag til tidligere forskning. Hun brukte *ordinary theology* som metodisk tilnærming, og undersøkte hvordan vanlige kirkegjengere i Metodistkirken forstår og reflekterer rundt nåde som teologisk begrep. Tveit legger vekt på hva samspillet mellom fagteologer og «vanlige» metodister kan bidra med for å skape en mer forståelig og kommunikativ tolkning av

⁶⁰ Astley 2002: 49-50

⁶¹ Ibid., 86-87

⁶² Christie 2012: 1

⁶³ Ibid., 20

⁶⁴ Ibid., 4

⁶⁵ Ibid., 189-191

⁶⁶ Ibid., 189-191

systematisk teologi i lokale forhold, og uttrykker at forskning ved *ordinary theology* kan bidra til en mer utvidet, rikere og åpen teologiforståelse i kirken.⁶⁷

Når det gjelder forskningsfeltet i systematisk teologi knyttet til forsoningslære er debatten mellom Asle Eikrem og Harald Hegstad om korsets teologiske betydning blant de nyere aktuelle teologiske debattene i norsk kontekst knyttet til korset og frelsesteologi. Eikrem stiller spørsmål ved korsets nødvendighet, og hvordan korsfestelsen kan være et uttrykk for Guds kjærlighet. Med koherensteori som teoretisk rammeverk argumenterer han for at «det er teologisk (-etisk) uforsvarlig å si at korset ble nødvendiggjort av en frelsesplan utformet av Gud før Ordet ble menneske og Jesusdramaet utspilte seg.»⁶⁸ Argumentasjonen innebærer også et forsøk på å etablere en forståelse av korsfestelsen som er koherent med en forståelse av Gud som god.⁶⁹ Eikrems argumentasjon blir kritisert av Hegstad, som stiller spørsmål ved Eikrems tilsynelatende hensyn til koherens fremfor autensitet i møte med korsets teologiske betydning.⁷⁰

3.4 Aktuell terminologi innenfor dogmatikken

Før jeg videre i kapitlet går inn på teori knyttet til forsoningslære, er det nødvendig å redegjøre kort for aktuelle begreper innenfor dogmatikken.

Kristologi og soteriologi

Innenfor dogmatikken vil denne avhandlingen omfatte teori knyttet til kristologi og soteriologi. Kristologi viser primært til læren om Jesus, inkarnasjonen og hvem han var og er som person. Soteriologi knyttes til læren om frelse, og Jesu Kristi frelsende handling – altså handler dette om hva Jesus *gjør*, fremfor hvem han *er*.⁷¹ Forsoningslæren befinner seg i skjæringspunktet mellom kristologi og soteriologi, da den omfatter både Jesus Kristus som person, og Jesu Kristi frelsende gjerning. I moderne tid har skillet mellom de to dogmatiske disiplinene blitt mer og mer visket ut, og en anerkjenner at det er utfordrende å skille de fra hverandre.⁷²

⁶⁷ Tveit 2019: 67

⁶⁸ Eikrem 2019

⁶⁹ Ibid.

⁷⁰ Hegstad 2019

⁷¹ Peters 2015: 345

⁷² Ibid., 346

Eskatologi

Innenfor soteriologi ligger også eskatologi, som er læren om de siste ting. Dette kommer av det greske ordet *eschata*, som betyr «de siste ting», og omhandler det som skjer etter døden.⁷³ Jesu oppstandelse legger grunnlaget for håpet som eskatologien sentrerer seg om. Dette håpet knytter seg i kristen forstand til fremtiden, hvor det onde i verden en dag må gi tapt for det gode, og en ny verden skal bli til. Paulus knytter sammen frelsesbegrepet og det eskatologiske håpet, for eksempel i Rom 8,24 «For i håpet er vi frelst.»⁷⁴

3.5 Forsoningslære

Læren om Jesu korsfestelse og oppstandelse kalles forsoningslære. Som begrep springer det ut fra 2.Kor 5,19 hvor Paulus beskriver korsfestelsen og oppstandelsen slik; «For det var Gud som i Kristus forsonte verden med seg selv». I denne avhandlingen har jeg valgt å ha korsfestelsen som fokus, men det er utfordrende å teologisere om korsfestelsen uten å komme inn på oppstandelsen, da disse henger uløselig sammen.

Spørsmålet om den teologiske betydningen av forsoningen er blitt stilt gjennom historien uten at kirken har kommet frem til et entydig svar. Det er etablert at korsfestelsen og oppstandelsen spiller en sentral rolle i fortellingen om Jesus, men det er omdiskutert **på hvilken måte** den har betydning for Guds handling i verden.⁷⁵ Gjennom historien har flere teologer forsøkt å sette ord på hva som skjedde i forsoningen, og hvordan den skal tolkes teologisk, og jeg vil videre trekke frem utvalgte modeller som har blitt gjeldende for kirkens tradisjon.

Anselm av Canterbury

Anselm presenteres som den mest innflytelsesrike teologen for vestlig teologi knyttet til forsoningslære fra oldkirken. I verket *Cur deus homo* (Hvorfor Gud ble menneske), skrevet mellom 1094 og 1098, utlegger han sin tolkning av forsoningen som beror på at Kristus måtte dø som en følge av menneskenes store synd mot Gud. Anselm argumenterer logisk, og legger argumentene tett opp til offermotivet og syndsbegrepet som allerede fantes i den jødiske

⁷³ Hegstad 2015: 253

⁷⁴ Ibid., 254

⁷⁵ Ibid., 150-151

tradisjonen.⁷⁶ Menneskenes synd hadde ødelagt den kosmiske orden, og skapt ubalanse i verden, og krenket Guds ære som skaper. Hensikten med Guds skapelse fra begynnelsen var at alt skulle være harmoni, alt var skapt med hensyn til hverandres velbehag. Da det var menneskene som selv ødela harmonien, med sin syndige natur, så var ikke de verdige til å kunne sone den straffen de fortjente for synden. Gud kunne ikke bryte inn, da det ville ha brutt skapelsens rettferdighet, og det eneste mulige var inkarnasjonen, at Gud selv ble menneske i Kristus. I korsfestelsen dør Kristus en stedfortredende død i sin uskyldighet, som tar menneskenes straff og gjenoppretter dermed den kosmiske orden og Guds ære.⁷⁷

Robert Jenson peker på en problematisk side ved Anselms teori, som knytter seg til at det er offeret av Jesus som gjenoppretter den kosmiske orden uten at menneskene selv blir utryddet. Offeret fullbyrder forsoningen, og det gjør at oppstandelsen ikke blir nødvendig for menneskets frelse.⁷⁸ Hegstad peker også på en problematisk side ved Anselms teori, ved at utgangspunktet for forsoningen er Guds ære, og ikke Guds kjærlighet.⁷⁹

Det var den svenske teologen Gustaf Aulén som lanserte Anselms teori under navnet objektiv forsoningslære, da han publiserte boken *Den kristna försoningstanken* i 1930. På den tiden sto spørsmålet om hvor forsoningen skjedde i hovedsak sterkt, og en skilte mellom den subjektive læren, hvor forsoningen skjer i mennesket selv, og den objektive læren, hvor også Guds forhold til menneskene ble berørt. Anselms teori ble kalt den objektive læren, fordi forsoningen skjedde forutfor menneskenes reaksjon på Guds handling, og i hovedsak mellom mennesket og Gud. Peter Abelards teori frontet den subjektive forsoningslære, i følge Auléns typologi.⁸⁰

Peter Abelard

Abelard fremmet sin teori om forsoningslære i høymiddelalderen, som en kritikk mot det manglende fokuset på Guds kjærlighet i Anselms forsoningsteori. I følge Abelard handler ikke bruddet mellom menneskene og Gud om at Guds ære blir krenket av menneskenes synd. Problemet ligger i menneskets manglende evne til å ha tillit til Gud og til å åpne seg for Guds

⁷⁶ Hegstad 2015: 153-154

⁷⁷ Peters 2015: 407-408; Hegstad 2015: 154

⁷⁸ Jenson 1997: 180

⁷⁹ Hegstad 2015: 154

⁸⁰ *Ibid.*, 153-155

kjærlighet. Jesu korsfestelse og oppstandelse kan derfor forstås som et tegn på Guds evige og selvoppofrende kjærlighet til mennesket. Aulén kalte dette for den subjektive forsoningslære, fordi forsoningen skjer i mennesket selv. Abelards teori ble også videreført og utviklet gjennom liberalteologiens fremgang på 1800-tallet. I denne tradisjonen ble det desto mer tydelig hvordan forsoningen kunne forstås subjektivt, som at endring skjer i mennesket fremfor hos Gud.⁸¹

Gustaf Aulén

Aulén presenterte et tredje alternativ til den objektive og den subjektive forsoningslære i boken *Den kristna försoningstanken*, som han selv formulerte og kalte for den klassiske forsoningslære. Den er også kjent under navnet *Christus Victor*. Denne teorien omfatter andre aktører enn kun Gud og mennesket, ved at den beskriver menneskets problem i form av djevelen, døden og syndens ødeleggende makt over mennesket. Oppstandelsen er i denne teorien svært sentral, i motsetning til hos Anselm, da Aulén beskriver oppstandelsen som den hendelsen som fullbyrder korsets oppgjør med dødens makt. Aulén mener at denne tolkningen av forsoningen har gjort seg gjeldende gjennom kirkens historie.⁸²

Luther fremhevet denne teorien hvor han vektla at menneskets relasjon til Gud var brutt, som var en følge av loven og den var preget av Guds vrede, i tillegg til djevelen, synden og dødens påvirkning. Som en konsekvens av loven har menneskene en dom over seg, som Jesus tar på seg i korsfestelsen. Offermotivet som kommer frem ved at Jesus ofrer sitt liv for menneskene blir fremhevet i denne teorien. Det blir også frigjørelsen, som er en konsekvens av offeret, hvor menneskene blir frigjort fra Guds vrede. Dette perspektivet har slått rot spesielt hos frigjøringsteologer, og har styrket menneskers kamp mot undertrykkelse.⁸³

3.6 Ted Peters' seks forsoningsteorier

Jeg har valgt å ta utgangspunkt i Ted Peters' inndeling i seks forskjellige forsoningsteorier, slik han beskriver det i boken *God – the World's Future* fra 2015. Jeg bruker denne inndelingen fordi den er omfattende, beskrivende og sammenfattende av ulike tolkninger og lærer innenfor forsoningslære gjennom historien. Peters uttrykker at alle teoriene er beskrivende for

⁸¹ Hegstad 2015: 155

⁸² Ibid., 155

⁸³ Ibid., 156

forsoningen, men han selv foretrekker den femte og sjette teorien, som i hans mening gir best grunnlag for innholdsrike samtaler i tiden fremover. Teoriene skiller seg fra hverandre basert på hvilke deler av det nye testamentet som er vektlagt, og delvis basert på hva som er utgangspunktet for relasjonen mellom Gud og mennesket, på hvilken måte den er brutt og fortsatt brytes.⁸⁴ Peters skriver i et postmoderne perspektiv, med utgangspunkt i spørsmålet om hvordan kristen tro kan bevare sin historiske tradisjon og kultur, og samtidig uttrykke seg meningsfullt i møte med menneskers livserfaring i dag.⁸⁵

Peters' seks forsoningsteorier er (min oversettelse);⁸⁶

1. Jesus som lærer av sann kunnskap
2. Jesus som moralsk eksempel og påvirkning
3. Jesus som seierherre og frigjører
4. Jesus som vår godtgjører
5. Jesus som det lykksalige byttet
6. Jesus som den siste syndebukken

3.6.1 Jesus som lærer av sann kunnskap

Peters' første teori; *Jesus som lærer av sann kunnskap* handler om å se Jesus som en lærer med fullkommen kunnskap om Gud og alt hva som befinner seg mellom himmel og jord. Jesus sier at han er veien, sannheten og livet (Joh 14,6), og denne teorien sentreres rundt at dersom vi som mennesker følger Jesu vei, så fører den til frelse. I oldkirken var aspektet med at Jesus var den menneskelige logos – forstått som Guds Ord, og også Guds tankegang, helt sentralt. Forsoningen handlet da også om at en søkte enhet med Jesus, fordi en da også var i fellesskap med den evige og allmektige Gud. Og ved å lese Guds ord og følge Jesu eksempel vil menneskeheten forstå mer av Gud og Guds plan, og derfor også veien til frelse.⁸⁷

Utgangspunktet for teorien er utdanning, og både Jesu ord og liv er relevant for å få full utnyttelse av hans lære. Denne teorien krever handling, fordi frelse kommer ikke av seg selv. Det er et resultat av at mennesket følger Jesu ord og liv, og med det følger frelsens vei. I denne

⁸⁴ Peters 2015: 396-397

⁸⁵ Ibid., 7

⁸⁶ Ibid., 397-417

⁸⁷ Ibid., 397-399

konteksten problematiseres menneskets uvitenhet og ignoranse som bakgrunn for behovet for undervisning og kunnskap om frelsen.⁸⁸ I moderne tid har denne teorien fått grobunn primært hos liberale teologer, fordi den vektlegger etisk og moralsk livsførsel, og for mange er det noe av det viktigste i et liv som kristen.⁸⁹

3.6.2 Jesus som moralsk eksempel og påvirkning

Den andre teorien definerer også Jesus som en lærer – men i dette tilfelle en lærer av kjærlighet fremfor kunnskap. Denne teorien bygger på Anselms teori om den subjektive forsoningslære. Ved sitt liv og virke viser Jesus hvordan en skal behandle mennesker og leve etter kjærligheten til Gud og verden. Også her problematiseres menneskers ignoranse som det som hindrer forsoning og frelse, og ignoransen kommer av en mangel på kunnskap om hvordan elske hverandre.⁹⁰ Det er Guds kjærlighet som er grunnmuren i livet, skapelsen og frelsen. Den kjærligheten har kraft til å skape endring og forvandling i mennesker, og det er ved kunnskap om den kjærligheten, og praktisering av denne at mennesket kan bli forsonet og frelst.⁹¹

Denne teorien kritiseres på det punkt at Jesus blir redusert til kun en lærer, som hvilken som helst annen stor leder i verden. Likevel er det mer til forståelsen av Jesus som moralsk eksempel enn bare en lærer, for denne forsoningsteorien inkluderer også hvordan en som kristen også skal følge Jesu ord og gjerning i eget liv og handling. På denne måten er Jesus også et eksempel å følge, og en kan ikke separere disse to komponentene i beskrivelsen av forsoningsteorien.⁹²

3.6.3 Jesus som seierherre og frigjører

Den tredje teorien er todelt, og omhandler et bilde av Jesus som seierherre og frigjører. Tanken om Jesus som seierherre knyttes til bilde av en slagmark hvor Jesus går seirende ut, han har brutt syndens lenker på korset og i oppstandelsen har han overvunnet dødens makt. Uttrykket 'seierherre' kommer fra Gustav Auléns '*Christus Victor*', så denne teorien ligger tett til den klassiske forsoningslæren. Grunnen til at relasjonen mellom mennesket og Gud er en brutt

⁸⁸ Peters 2015: 397

⁸⁹ Peters 2006: 225

⁹⁰ Ibid., 226

⁹¹ Peters 2015: 400-401

⁹² Ibid., 402

relasjon er fordi mennesket blir undertrykket av synd, død og djevelens kraft. I korsfestelsen og oppstandelsen overvinner Gud disse kreftene, og setter mennesket fri fra undertrykkelse.⁹³

Bildet av Jesus som frigjør kan også hentes fra slagmarken, som en leder som frigjør sitt folk fra undertrykkelse. Der hvor det i *Christus Victor* er synd, død og djevelens kraft som holder mennesker nede, så er det i frigjøringsperspektivet en politisk, økonomisk og sosial undertrykkelse som mennesket trenger frigjøring fra. Jesus er i denne sammenhengen en frelser for de undertrykte og de marginaliserte.⁹⁴ Likevel er frigjøringsteologer forsiktige med å knytte denne teorien tett til bildet av en slagmark, av hensyn til hva slags menneskelige skiller det skaper mellom undertrykkeren og den undertrykte. Undertrykkeren har også behov for frigjøring, ikke på samme kroppslige måte som den som undertrykkes, men i form av frigjøring fra falske verdenssyn og tankesett som opprettholder undertrykking som konsept. Frigjøring kan rettes mot alle, i motsetning til seierherre, som fordrer en tapende part.⁹⁵

Teorien om *Christus Victor*, Jesus som seierherre, skiller seg tydelig fra de første teoriene hvor mennesket i seg selv er mer ansvarlig for egen frelse, og for å følge Jesu ord og befaling. Dette tydeliggjør hvordan de ulike teoriene skiller seg fra hverandre ut ifra hvem som er den aktive parten. I Jesus som seierherre er det Gud, og bare Gud som seirer over djevelen og de mørke kreftene, og all ære ligger hos Gud. Derfor er frelsen en gave som mennesket får, ved nåden alene.⁹⁶ Jesus som frigjører derimot, har likhetstrekk med *Jesus som moralsk eksempel og påvirkning*, ved at det også er et element av læring og kjærlighet involvert. Peters refererer til frigjøringsteologen Leonardo Boff, som uttrykte hvordan etterfølgelse av Jesus åpenbarer et potensial for frigjøring som finnes i hvert enkelt menneske til å være den sanne seg, frigjort fra alt som binder. Og gjennom Jesu lære blir mennesket også påvirket til å aktivt engasjere seg i samfunnsbygging fri for undertrykkelse.⁹⁷

⁹³ Peters 2015: 404

⁹⁴ Ibid., 404

⁹⁵ Peters 2006: 229

⁹⁶ Peters 2015: 404

⁹⁷ Ibid., 406

3.6.4 Jesus som vår godtgjører

Denne teorien er den som er sterkest tilknyttet ordet '*sonoffer*' eller liknende, og den ligger tett på Anselms teori, hvor ordet '*satisfaction*' (godtgjørelse) er hentet fra. Kjernen i denne teorien handler om at Jesus ble korsfestet som en godtgjørelse for menneskenes synd og skyld. Anselm peker her på problemet med at menneskenes synd utfordret Guds allmektighet, og det utgjør et umulig paradoks som også må ha en mulighet for forløsning. Forløsningen skjer ved at Jesus, som en kombinasjon mellom det menneskelige og det guddommelige dør for menneskenes skyld. Dette er årsaken for inkarnasjonen, som forblir et uunngåelig element for menneskenes frelse, ifølge Anselm.⁹⁸

Ideen om godtgjørelse er ifølge Peters et kjent teologisk konsept som ble brukt for å tolke og forstå mange utsagn og symboler hentet fra Bibelen. Blant annet er flere bilder fra sauens verden brukt som symboler for å beskrive Guds handling ovenfor menneskene. Peters trekker frem Gud som en gjeter, som ville gitt livet sitt for sauene (Joh 10,11), samt trekker han frem den kultiske bruken av offerlam i jødiske tradisjoner.⁹⁹

Peters legger frem teorien som en beskrivelse av Anselms objektive forsoningslære (se utfyllende beskrivelse i 4.1). Det er korsfestelsen som er det avgjørende for forsoningen, da det var i denne handlingen forsoningen skjedde. Et eksempel på hvordan det har utspilt seg er hvordan krusifikser med et kors hvor Jesu døde kropp henger er vanlig å se som utsmykning i kirker, samt på ikoner, smykker og liknende. Blod er også en viktig symbolfaktor i denne sammenhengen, som et bevis på at det var Kristus som godtgjorde vår synd med sitt eget blod.¹⁰⁰

Peters trekker frem tre kritiske stemmer til Anselms teori; Abelard, enkelte feministteologer og Aulén. Abelard utviklet den subjektive forsoningslære som en reaksjon på Anselms fraværende fokus på Guds kjærlighet og nåde.¹⁰¹ Kritikken som kommer fra feministteologien retter seg mot *offer*-konseptet, hvor en kritiserer bildet av en far som ofrer sin sønn, og sønnen som villig går gjennom lidelse. Flere feministteologer peker på undertrykkelse av kvinner og barn, og

⁹⁸ Peters 2015: 408

⁹⁹ Peters 2006: 229

¹⁰⁰ Ibid., 229-231

¹⁰¹ Peters 2015: 401

peker på hvordan dette bildet av Gud kan bidra negativt til å videreføre en kultur hvor barnemishandling og lidelse er akseptert i Guds navn.¹⁰² Kritikken som rettes mot Jesus som vår godtgjører fra Aulén dreier seg om det manglende perspektivet på Jesus som mennesket, da han oppfatter kun den guddommelige Jesus som aktør i denne teorien.¹⁰³

3.6.5 Jesus som det lykksalige byttet

Den femte teorien til Peters ligger også tett på Anselm, men har sitt særpreg ved at fokuset ligger på at det skjer en byttehandel i forsoningsgjerningen. Kristus tar på seg menneskenes straff for den synden de har vært en del av som har ødelagt relasjonen mellom Gud og mennesket. I bytte får mennesket Jesus sin rettferdighet når han fullbyrder loven ved sin død og oppstandelse. Denne forståelsen har Martin Luther gjort rede for ved å ta i bruk godtgjøringskonseptet som en sentral del av sin forståelse av forsoningen.¹⁰⁴ Luther beskriver hvordan han forstår Jesu rolle i forsoningen mellom Gud og menneske slik i Den store katekisme:

*He has snatched us, poor lost creatures, from the jaws of hell, won us, made us free, and restored us to the Father's favor and grace He suffered, died, and was buried so that he might make satisfaction for me and pay what I owed, not with silver and gold, but with his own precious blood.*¹⁰⁵

Peters kommer med kritiske punkter til denne tolkningen mot at Luther, i likhet med Anselm, møter spørsmålet om hvordan relasjonen mellom guddommelig tilgivelse og Kristi lidelse henger sammen.¹⁰⁶ Ifølge Luther handler dette om hvordan godtgjørelse er nødvendig for at den guddommelige loven skal fullbyrdes. Paulus skriver i Gal 3,13 at «Kristus kjøpte oss fri fra lovens forbannelse da han kom under forbannelse for vår skyld. For det står skrevet: Forbannet er hver den som henger på et tre.» Den siste delen er hentet fra 5.Mos 21,23, som forteller om hvordan behandle de som får dødsstraff. Luther knyttet sammen forbannelse og godtgjørelse,

¹⁰² Peters 2015: 409

¹⁰³ Ibid., 411

¹⁰⁴ Ibid., 413

¹⁰⁵ Ibid., 414

¹⁰⁶ Ibid., 414

og sa dermed at Jesus i sin uskyldighet led under forbannelsen for menneskenes skyld, og på den måten rettferdiggjorde og frigjorde oss fra loven og det som binder.¹⁰⁷

Denne teorien kan se ut til å stå i kontrast med Gustav Auléns Christus Victor, som i større grad handler om ytre fiender av Gud som skal beseires. Det beskriver Luther som en side av Gud, som guds ‘fremmede arbeid’ (opus alienum), som består av Guds lov og vrede. Likevel er det den andre siden av Gud, som kan kalles det ‘riktige arbeidet’ (opus proprium), som med nåde og tilgivelse er det arbeidet som dominerer i relasjon med mennesket.¹⁰⁸

Jesus som vår godtgjører og *Jesus som det lykksalige byttet* har mange likhetstrekk, da de begge beror på Anselms objektive forsoningslære. Det avgjørende punktet som skiller disse to er ‘byttehandelen’ som skjer mellom Kristus og menneskene i korsfestelsen og oppstandelsen. Kristus bærer menneskenes synd på korset, og i seieren over døden får menneskene Kristi rettferdighet, og relasjonen mellom Gud og menneskene er gjenopprettet.¹⁰⁹

3.6.6 Jesus som den siste sydebukken

Denne siste teorien later til å være en som Ted Peters selv har utviklet, og den bygger på den franske professoren René Girards teori om ‘sydebukk-mekanismen’. Her ligger fokuset på tilgivelse og rettferdiggjørelse, og Jesus som tar et oppgjør med menneskenes behov for selvrettferdiggjørelse ved ofring. Relasjonen mellom Gud og menneskeheten er brutt, og mennesket er derfor ikke i stand til å forstå hva som ligger i Guds nåde og syndstilgivelse, fordi de holder fast på tanken om at en sydebukk må til for å bøte på det som er galt.¹¹⁰

For å gjøre mening ut av forsoningen foreslår Peters å se på korsfestelsen som en åpenbaring av menneskelig synd og den bedragerske troen på blodsutgytelse. Dette hører sammen med menneskenes behov for selvrettferdighet, fordi Gud lar seg ikke påvirke av offergaver, og Gud fordømmer all bruk av sydebukker.¹¹¹ Korsfestelsen blir dermed en hendelse hvor Gud én gang for alle tar et oppgjør med offer-kulturen som er internalisert hos mennesket som veien til rettferdiggjørelse ovenfor Gud, noe som ikke stemmer. Ved Jesu liv og lære vil mennesket innse

¹⁰⁷ Peters 2015: 415

¹⁰⁸ Ibid., 415

¹⁰⁹ Ibid., 416

¹¹⁰ Ibid., 417

¹¹¹ Ibid., 417-418

dette, og nåden i den guddommelige rettferdiggjørelsen vil åpenbares, og mennesket vil heller søke nåde fremfor blodsutgytelse. Fordi Jesus er helt uten skyld, blir han den siste sydebukken som igangsetter hele denne prosessen.¹¹²

Sydebukk-mekanismen er en allmenn struktur som gjenkjennes i mange deler av samfunnet, både i historien og i dag. Det som gjør denne teorien gjeldende i kristendommen er at vi har evangeliet om Jesus, som bryter med mekanismen fordi den forteller det glade budskapet om Jesus, på tross av at han var den siste sydebukken. Dette gjør at alle som kan identifisere seg som et offer for sydebukk-mekanismen blir oppreist og får erklært sin uskyld sammen med Kristus.¹¹³ Denne siden ved teorien har enkelte likhetstrekk til Jesus som frigjører-teorien.

Teorien har enkelte likheter med *Jesus som lærer av sann kunnskap*. Det legges vekt på Jesus som lærer, men i denne teorien er ikke fokuset på hvordan Jesus viser oss veien til Gud ved å lære oss hvordan vi skal leve og tro. Fokuset er derimot på hvordan Jesus viser oss vår synd og ufullkommenhet, og ikke minst sydebukk-mekanismen som beror på vår selvrettferdighet. Her er det også fellestrekk til *Jesus som seierherre og frigjører* og *Jesus som det lykksalige byttet*, fordi også disse legger vekt på den uskyldige Jesus som må gjennom lidelse og død for å vise oss hva ekte nåde og rettferdighet er.¹¹⁴

¹¹² Peters 2015: 418

¹¹³ Ibid., 419

¹¹⁴ Ibid., 420

4 Analyse

I dette kapittelet vil jeg analysere materialet mitt fra de to gruppeintervjuene. Som nevnt i metodekapittelet, så gjennomførte jeg to gruppeintervjuer med totalt fire informanter. I Svingen menighet deltok Aslak og Benjamin, som begge er i slutten av 20-årene, og begge har vokst opp i lokalområdet rundt Svingen menighet. I Sletta menighet deltok Christian og Daniel, som begge er i slutten av 30-årene. Christian er innflytter fra Vestlandet, og har vært aktiv i menigheten i noen år. Daniel er oppvokst i lokalområdet. Alle informantene har høyere utdanning, og er i fast jobb. Videre i analysen vil jeg omtale informantene ved navn, eller som 'kirkegjengerne', da det stemmer overens med problemstillingen for denne avhandlingen.

Gjennom intervjuet, og etter å ha jobbet med transkripsjonene ble det tydelig for meg at det er ulike mønstre som utkrystalliserte seg i de forskjellige intervjuene, med henblikk på kirkegjengernes åpenhet for ulike tolkninger av Jesu korsfestelse, og hvilke forsoningsteorier som kommer til syne. Jeg vil ta for meg intervjuet i Svingen menighet først, og deretter Sletta menighet, før jeg til slutt oppsummerer hovedfunn og argumenter.

Problemstillingen for avhandlingen er som tidligere nevnt:

Hvordan teologiserer aktive kirkegjengere om Jesu korsfestelse og dens betydning for egen tro og liv?

Sammen med de nevnte forskningsspørsmålene:

- A. Hvilke forsoningsteorier gjenspeiles i kirkegjengeres refleksjoner rundt Jesu korsfestelse?*
- B. Hvordan reflekterer kirkegjengere over sin tro i relasjon til levd liv, med særlig henblikk på deres forståelse av Jesu korsfestelse?*

Jeg har ordnet analysen etter to hovedtemaer med utgangspunkt i forskningsspørsmålene. Først vil jeg ta for meg hvilke **Forsoningsteorier** som gjenspeiles hos kirkegjengerne. Deretter vil jeg analysere utsagn knyttet til deres forståelse av **Tro i hverdagen**, relatert til forståelsen av Jesu korsfestelse, som jeg oppfatter å være et felles overordnet i begge intervjuene. Tro i hverdagen fungerer i analysen som en overordnet overskrift, hvor det er ulike undertemaer som gjør seg gjeldene i de forskjellige intervjuene.

4.1 Intervju i Svingen menighet: Aslak og Benjamin

Troens viktigste funksjon for meg, det er at det er rettesnor for hvordan jeg skal leve livet mitt. Hvilke praktiske utslag har det for meg nå, å være kristen? Jo, jeg tror det er veldig bra for meg. Jeg tror det er et veldig godt – kan jo si et godt kompass for livet. Og det er jo alle disse historiene, det livet Jesus levde.

Aslak oppsummerer her det som ble tydelig gjennom intervjuet med han og Benjamin, at Jesus er viktig for dem som et forbilde. Dette utsagnet blir trukket frem fordi det peker på det informantene selv er opptatt av når det gjelder sin kristne tro, som handler om rettesnor for livet, og at historiene om Jesu liv er til hjelp for å finne veien i livet her og nå. Aslak og Benjamin er begge opptatt av å tolke Jesu ord og handling inn i eget liv og nåtidens kontekst. De oppfatter troen på Jesus som relevant i sitt liv, at Jesus viser dem hva som er riktig å gjøre, og at å følge Jesus er godt for deres liv.

4.1.1 Forsoningsteorier som kommer til syne

Jesus som lærer av sann kunnskap

På spørsmål om hva som er det viktigste i Bibelen svarer Benjamin engasjert om oppstandelsen, Jesu fødsel og Jesu liv og lære; «Læren! Ikke minst. Forbildet Jesus. Det opptar meg veldig.» I svarene til Benjamin og Aslak gjennom intervjuet er det mye som gir gjenklang til teorien *Jesus som lærer av sann kunnskap*. De erfarer at fortellingene om Jesu liv, måten han møtte mennesker på og hva han lærte bort er viktig for de i dette livet, da det oppleves som relevant og overførbart.

Aslak trekker frem fortellingen om da Jesus vasket føttene til disiplene før påskemåltidet som en viktig fortelling om Jesus. Han opplever at den fortellingen synliggjør hvordan Jesus var en naturlig leder, uten å gjøre seg til, og at han var en leder på nivå med sine etterfølgere. «... og det tenker jeg sier noe fint om at Jesus er en av oss.» Ved å fortelle om Jesus sine lederegenskaper som menneske, viser Aslak her at det er viktig for han at Jesus er en leder, men samtidig at Jesus var i nær kontakt med disiplene. Basert på det Aslak uttrykker om sitt ønske om å ha Jesu liv og lære som en rettesnor for livet er det nærliggende å tenke at han vektlegger gode lederegenskaper hos Jesus som noe han lærer av, og relaterer det til seg selv og sitt liv.

Å benytte bibelfortellinger som kilde til forståelse er et kjent fenomen innenfor forskning med kirkegjengere uten teologisk utdanning. Religionsosialog Nancy Ammerman skriver; “For the experts, cognitive coherence is critical, but for the nonexperts, ideas about the nature of God and of the world are most often carried in stories and rituals.”¹¹⁵

Benjamin trekker frem fortellingen om Sakkeus, og forteller om hvordan Jesus opptrådte litt kontroversielt i møte med Sakkeus, at han dro på besøk hjem til han, selv om det brøt med de forventningene omgivelsene hadde til han. Benjamin vektlegger hvordan Jesus var nær alle slags mennesker, og at det var viktig; «(...) Det var de Jesus var kommet for da, de som er litt bortenfor.. Ikke bare de som lever helt perfekte liv, og det er de som Jesus har lyst til å oppsøke. Det sier mye om hvem Jesus er, tenker jeg.»

Disse refleksjonene som Benjamin og Aslak gjør seg knyttet til Jesu liv gjenspeiles godt i forsoningsteorien *Jesus som lærer av sann kunnskap*. Her er det sentrale at Jesus er et forbilde, som gjennom sitt liv viser hva som er det gode for mennesket, og hvor det å følge Jesus er det som forsoner Gud og menneskene. Dette er gjenkjennelig fra Christies forskning på *ordinary christology*, hvor også majoriteten av informantene oppfattet Jesus som frelser primært fordi er et forbilde til etterfølgelse, og viser veien til frelse.¹¹⁶

Gjennom intervjuet viser Benjamin og Aslak gode evner til refleksjon over sitt forhold til Jesus, sin egen kristne tro og hvordan det henger sammen med livet. De uttrykker ikke direkte sammenhengen mellom verdien av Jesus som forbilde og frelsesforståelse, men de reflekterer rundt dette. Det var en ettertensksom, men åpen tone mellom dem underveis i denne dialogen, som også bød på humor, noe som skapte en letthet over samtalen. Denne lettheten gir et inntrykk av trygghet i situasjonen, selv om de virker usikre i det uttrykker om frelse som begrep:

Aslak: (...) *Hva er det å være frelst da? Frelse, det er greit. Men frelst? Jeg får nesten litt sånn (gyser litt) jeg vet ikke, det stresser meg.* Benjamin: *Ja, det blir litt mye! Er du frelst nå? Eller er du frelst når du dør? (...)* Aslak: *Jeg har ikke noen sånn opplevelse av at nå ble jeg frelst? Og jeg tenker kanskje, om noe, så er det en kontinuerlig prosess – eller at du trenger hele tiden frelse..?* Benjamin: *Ja. For å være frelst? Så det er ikke*

¹¹⁵ Ammerman 2013: 7

¹¹⁶ Christie 2012: 144-145

noe du er? Aslak: *Nei, jeg vil helst ikke være frelst!* (begge ler) *Jeg synes bare det blir...*

Benjamin: *Ja, det høres veldig karismatisk ut.* Aslak: *Ja, og jeg tror det er det – og som en litt sånn traust fyr, så synes jeg det er litt voldsomt da.*

Gjennom stemmingen under dialogen, hvor Aslak fnyser litt av tanken på «å være frelst», og at de kan le av det uttrykket, kommer det frem at både Aslak og Benjamin har et ambivalent forhold til ulike begreper knyttet til frelse, og spesielt uttrykket «å være frelst». De relaterer dette til mer karismatiske miljøer, som de ikke identifiserer seg med, og har heller en liten ironisk distanse til uttrykket. Det er interessant hvordan Aslak beskriver at han ser på frelse som en kontinuerlig prosess, at frelse er noe en trenger hele livet – det er ikke bare et punkt i livet hvor en opplever en endring eller vendepunkt. Denne forståelsen av frelse kan gjenkjennes i *Jesus som lærer av sann kunnskap*, da det her legges vekt på at Jesus er veien til frelse, og man som etterfølgere av Jesus vandrer på denne veien.

Videre sier Aslak: «Jeg tenker mer sånn: jeg er kristen, og jeg ønsker å gjøre og følge Jesus, fordi jeg tror at det er veien til et godt liv. Eller, det er de beste rettesnorene jeg kan ha for livet mitt.» Aslak beskriver her at han tenker mer på frelse i dette livet fremfor frelse til det evige livet, og beskriver det ved at det oppleves som mer relevant for han, og derfor er også troen mer relevant. Når han sier at han tror at det å følge Jesus er veien til et godt liv, så kan det ha sammenheng med at han oppfatter de verdier og egenskaper som Jesus formidler som viktige for et godt liv. Det kan virke som at dette er utslagsgivende for troens betydning i Aslaks liv.

I *Jesus som lærer av sann kunnskap* blir Jesus forstått som kilden til kunnskap om frelsens vei, et forbilde til etterfølgelse og løsningen for menneskenes uvitenhet. Denne teorien legger ikke vekt på Jesu korsfestelse som hendelse med frelsende betydning, og sånn sett er den litt på siden av problemstillingen for denne avhandlingen. Jeg valgte å inkludere den i analysen som en av forsoningsteoriene som fremkom i intervjuet, fordi det var et stort fokus hos Aslak og Benjamin, og sentralt i deres frelsesforståelse.

Jesus som seierherre og frigjører

I tillegg til refleksjoner som kan knyttes til teorien *Jesus som lærer av sann kunnskap*, så uttrykker Aslak og Benjamin også at oppstandelsen er helt sentral og svært relevant i deres tro.

Aslak: [Jeg] *tenker på Jesus som en eller annen sånn seierherre. (...) og det opphører han litt da! Det symboliserer makt. Den allmektige guden, liksom. Selv døden kunne ikke overvinne han. (...) Så det gir troverdighet, men også et tydelig bilde på hvor mektig han er.*

Her uttrykker Aslak at Jesu oppstandelse fra de døde gir troverdighet. Det han sier her uttrykker også et perspektiv som er gjenkjennelig i teorien *Jesus som seierherre og frigjører*, da Aslak selv bruker det konkrete uttrykket «seierherre». Videre trekker han frem salmen ‘Deg være ære’ som en salme han setter pris på, og som representerer en storhet rundt Jesu seier over døden. Gjennom intervjuet fremkommer det at det er svært viktig for Aslak og Benjamin at Jesus sto opp fra de døde og viste med det at Gud er sterkere enn dødens makt, slik strofen lyder: ‘Deg være ære! Herre over dødens makt! Evig skal døden være Kristus underlagt.’¹¹⁷

I sin utleggelse om forsoningsteoriene uttrykker Peters en av forskjellen mellom *Christus Victor* og *Jesus som seierherre og frigjører*, som handler om menneskets innsats for frigjørelse. Denne tanken henter han fra frigjøringsteologer, og handler om å trekke inn elementer ved Jesus som sann lærer, for å tydeliggjøre at frigjørelse fra undertrykkelse ligger i menneskets etterfølgelse av Jesus.¹¹⁸ Aslak og Benjamin uttrykker ikke at de er opptatt av frigjøring, men jeg oppfatter at kombinasjonen med Jesus forstått som seierherre og et forbilde til etterfølgelse gir gjenklang hos Aslak og Benjamin. De er opptatt av at Jesus seiret over døden, og at det er viktig for gudsbildet, men at Jesus som forbilde i livet her og nå er like viktig.

I samtalen om Jesu oppstandelse er Benjamin også opptatt av det eskatologiske perspektivet i oppstandelsen, som han også knytter til frelsesbegrepet.

Benjamin: *Hva er frelse, ja? (...) Jeg tror det er at vi kommer til himmelen når vi dør.*

(...)

Jeg synes oppstandelsen virker vesentlig. Det virker veldig viktig for meg at Jesus måtte stå opp fra de døde. På ett eller annet vis, for at vi skulle få evig liv. (...) Kanskje døden

¹¹⁷ *Deg være ære*. T: Edmond Budry 1885. O: Arne Fjeldberg 1947. M: G.Fr.Händel 1746. NS13 197.

¹¹⁸ Peters 2015: 406

bare måtte til, ellers var det vanskelig å stå opp fra de døde? (...) Da skjedde det noe, han brøt med de hindringer som døden normalt er. Og gjorde at man kan ha evig liv.

Som Benjamin uttrykker her, så er oppstandelsen helt sentral i hvordan han forstår Jesu liv og død, og han knytter det til en seier over døden og et brudd med de hindringene som døden normalt sett er for mennesket. Benjamin trekker her frem oppstandelsen som den vesentlige hendelsen, og danner et bilde av Jesu død på korset mer som et virkemiddel enn en sentral hendelse i seg selv. Det fremkommer som viktig for han at Jesus viste at han var sterkere enn døden, fordi det gjør at løftet om evig liv blir gyldig.

I tillegg trekker Benjamin frem oppstandelsen som viktig for evangeliets troverdighet, noe som er sentralt i bibelforskning.

Benjamin: Det markerte jo hvilken makt Jesus hadde. Det ga veldig troverdighet til det han sa. At han levde et liv, forkynte en hel masse, og så: okei, hvorfor var han ikke bare en profet? Jo, det ble jo bevist i at han hadde evnen til å stå opp fra de døde.

Når det gjelder Jesus som frigjører i kampen for frigjøring fra undertrykkelse, så virker det ikke som at dette er en tolkning informantene har reflektert over før, men møter den med anerkjennelse og forståelse når den blir presentert for dem. Benjamin trekker linjer til det sentrale i at Gud ble menneske, hvor Gud selv opplevde det fulle spekteret i menneskelige følelser.

Benjamin: Vi mennesker er frustrert og redde, og har det vondt, og det hadde også Jesus. Og det forstår jeg virkelig, (...) at det kan være godt å lese i sånne situasjoner. (...) Aslak: Det at Gud ble menneske (...) det er noe som skiller kristendommen fra andre religioner. Og jeg kjente på det, at det er viktig for meg. At man kan relatere, at han kan oppleves nær, og det er jo på en måte en forutsetning da, at han har hatt noen av de samme opplevelsene som oss. Blant annet å ha opplevd lidelse.

Aslak følger her opp Benjamin sitt utsagn med å uttrykke at det at Gud ble menneske i inkarnasjonen er viktig for han, for at han skal ha en nær gudsrelasjon, og for hans opplevelse av troens relevans i livet. Jesus sin menneskelighet og det at Jesus har erfart å ha et bredt spekter av følelser kan virke til å være avgjørende for Aslaks gudsbilde, slik han uttrykker når han forteller om fotvaskingen, som han sier viser at Jesus var en av oss (s.30). Refleksjonen som

skjer i denne dialogen er relevant i et frigjoringsteologisk perspektiv som vektlegger Jesu lidelse i solidaritet med menneskers lidelse, som vektlegges hos for eksempel Jürgen Moltmann.¹¹⁹Peters legger ikke spesielt vekt på dette i sin beskrivelse av *Jesus som seierherre og frigjører*, men dette perspektivet inngår i Peters' beskrivelse av teorien *Jesus som det lykksalige byttet*.¹²⁰

Jesus som vår godtgjører

I norsk, luthersk tradisjon har den objektive forsoningslære stått sterkt gjennom tidene. Den kommer tydeligst frem i Ted Peters' *Jesus som vår godtgjører*, hvor Jesus fremstilles som frelseren som tar menneskenes skyld på korset, og soner for menneskenes synd.

Benjamin: (...) den teologiske forklaringen er vel at han døde for våre synder da? (...) Jeg er jo absolutt et syndig menneske og de tingene der, det føler jeg jo veldig på, at jeg er langt ifra perfekt. (...) Men at Jesus bar verdens synder – jeg synes det er vanskelig å tenke sånn. Jeg skjønner ikke hva det betyr.

Det er mye som er interessant i det Benjamin uttrykker her. For det første at han antar at 'Jesus døde for våre synder' er den teologiske forklaringen. Dette kan være et tegn på at det er den objektive forsoningslære som har blitt formidlet i kristne miljøer Benjamin har vært en del av. Utsagnet sier også noe om Benjamins egen teologiforståelse, som jeg vil komme tilbake til i analysen av kirkegjengernes teologiforståelse (4.1.2).

Videre uttrykker Benjamin en tanke om menneskelig uperfekthet, som han tilsynelatende knytter til den objektive forsoningslære. Tanken om at bar Jesus verdens synd i korsfestelsen ser ikke ut til å gi mening for han. Utsagnet vitner om at forståelse og troverdighet er viktig for Benjamin, og gjennom intervjuet uttrykker han et behov for å kunne erfare Jesu liv og lære som relevant og viktig i eget liv.

Aslak: Jeg opplever at det er en del av pakka. Pakka-Jesus. En viktig del av Jesus-pakka er at det var en mann som døde på et kors. (...) Så gir det mening, hvis det skal være sånn, at han bærer verdens synder, at han gjør godt for alt – alt det dritt som vi gjør, så

¹¹⁹ Moltmann 2006: 130

¹²⁰ Peters 2015: 416

burde det koste litt. (...) Det gir mening at det er vondt, det er voldelig, det er dramatisk.
Benjamin: *Men føler du at han tok dine synder med på korset?* Aslak: *... men altså, da har jeg problemer med tiden da, for det var jo for lenge siden. Eller, ja? Nei? Kanskje? Det er vanskelig å oppleve det, erfare det ...*

Aslak er ikke like fremmed for å forstå korsfestelsen som en soning av alle verdens synder, på bakgrunn av den ekstreme smerten og lidelsen det er i korsfestelse som henrettelsesmetode. Likevel er han nølende til å bekrefte denne teorien når Benjamin utfordrer han på det, siden han svarer usikkert og med halve setninger. Dialogen de har her, og hvordan de stiller spørsmål og utfordrer hverandre kan tyde på at dette er ukjent stoff som de ikke har reflektert over før. Ved å bekrefte usikkerhet i møte med tidsperspektivet setter Aslak ord på et gap mellom teologisk fortolkning og sine egne erfaringer i livet. På en side uttrykker Aslak at denne teorien gir mening fordi det burde koste litt å bære verdens synd. På den andre siden er han opptatt av at troen skal komme praktisk til uttrykk, og mangler en personlig erfaring med at Jesus har tatt hans egne synder på korset.

En annen side ved teorien *Jesus som vår godtgjører* er tanken om Jesus som offerlam, som kommer til uttrykk i religiøs praksis i nattverdsliturgien i Den norske kirke, som lyder slik: 'Du Guds lam, som bærer verdens synder. Miskunne deg over oss ...'. Når jeg spør Benjamin om hva den delen av liturgien betyr for han, blir han overrasket over sammenhengen, og sier at han aldri før har tenkt på hva den strofen handler om. Videre sier han:

Benjamin: For det er jo egentlig et veldig fint bilde. Fra gamle testamentet, som har vært og slaktet offerlam, og blitt ren. (...) Og ofre, ja... Så det er helt klart et veldig fint symbol, og det trekkes også frem i etterkant, så det er en helt tydelig symbolikk som det er noe i da. Fra et bibelsk ståsted.

Benjamin har et positivt bilde av Jesus som offerlam som første innfall, ved at han uttrykker det som et fint symbol. Han nynner på melodien til 'du Guds Lam', og det er en gjenkjennelse i dette. Han knytter det videre til den jødiske kulturen og Jesus sin samtid, hvor offer var en vanlig ting å holde på med. «Men altså, jeg synes det er et sterkt bilde, når man trekker den parallellen til at man slaktet lam i tempelet, så ble Jesus slaktet ... for oss. Det, det er fint. (...) Men det skaper ikke så kjempesterk resonans.» Det kommer frem her at Benjamin skiller mellom hva han tenker var relevant for menneskene på den tiden, og hvordan det kan tolkes i

nåtiden. Det er tydelig at det som betyr mest for han er det som skaper resonans i livet her og nå, og når han sier at det ikke skaper kjempesterk resonans, så kan det være fordi vi i dagens samfunn ikke har en slik offerkultur som jødene hadde.

Jesus som den siste syndebukken

Teorien *Jesus som den siste syndebukken* er ikke en veletablert tanke i kristne sammenhenger i Norge, og krevde en del forklaring for informantene for at de skulle ta stilling til hvorvidt de synes det ga mening eller ikke. Aslak er den blant informantene som uttrykker mest forståelse for denne teorien; «Det som gir mening for meg, en veldig menneskelig ting da, det er jo et behov for å forklare hvorfor ting ikke går som man vil eller ønsker, og at man gjerne har behov for eksterne årsaksfaktorer.» Aslak gjenkjenner de sosiale adferdsmønstrene som teorien baserer seg på, og uttrykker forståelse for dette. Han reflekterer videre over dette, og uttrykker ambivalens ved å benytte seg av denne teorien som en forklaring av forsoningen; «Men jeg legger jo ikke skylda på Jesus? Jesus er jo ikke en forklaring på hvorfor ting går galt i mitt liv...?» Aslak viser her hvordan han resonnerer rundt teorien som ble beskrevet, og trekker linjer til eget liv for å skape mening.

Oppsummering

I intervjuet med Benjamin og Aslak var det flere forsoningsteorier som gjorde seg gjeldende i kirkegjengernes utsagn og refleksjoner, både i deres umiddelbare svar på åpne spørsmål, og når de ble presentert for ulike teorier. Basert på hva kirkegjengerne la vekt på, hva som var viktig for dem og hvordan de uttrykte seg om det anser jeg teorien *Jesus som lærer av sann kunnskap* som den teorien som er resonnerer best for Aslak og Benjamin. De uttrykte også stor forståelse for *Jesus som seierherre og frigjører*, primært med fokus på oppstandelsens kraft og betydning for håpet om et liv etter døden. Et interessant funn i intervjuet med Benjamin og Aslak var deres refleksjoner rundt teorien *Jesus som vår godtgjører*, hvor Benjamin uttrykte at Jesu offer på korset var «det teologiske svaret», og hvor de begge uttrykte gjenkjennelse – men likevel var tilbakeholdne med å fremholde dette som viktig. Aslak uttrykte også en viss forståelse for teorien *Jesus som den siste syndebukken* slik den ble presentert, og knyttet det tydelig til menneskelige reaksjoner og mønstre, som teorien selv beror på.

4.1.2 Tro i hverdagen

Teologiforståelse

Benjamin uttrykte at han har lest en del teologi på egenhånd, da han synes det er interessant og spennende. Han uttrykte også en usikkerhet i møte med teologi som en faglig disiplin, og relasjonen mellom teologi og tro, slik som han gir uttrykk for her;

Benjamin: Jeg er over middels interessert [i teologi]. Likevel, så kan jeg sinnsykt mye mindre enn en teolog. Og sånn sett føler jeg at jeg kan nesten ingenting, selv om jeg vet at jeg kan mer enn mange. Men kan jeg nok? (...) Man må jo kunne Bibelen for å være kristen? (...) Man må jo vite hva det handler om – hva jeg egentlig tror på?

Benjamin sine spørsmål gir et inntrykk av at det er noen grunnleggende spørsmål som kan danne en grobunn for generell usikkerhet hos kirkegjengere uten teologisk utdanning når en blir bedt om å fortelle om og reflektere rundt teologi. Det kan virke som om han ikke har nok tillit til seg selv og sitt kunnskapsnivå til å tillate seg selv å reflektere teologisk, basert på åpenheten i spørsmålene sine. Både Benjamin og Aslak er høyt utdannet, og det er nærliggende å tenke at de har generelt høye forventninger til seg selv når det gjelder kunnskap og faglighet. I møte med teologien gir de likevel ikke inntrykk av at de er skuffet over manglende kunnskap, men at det heller er en kilde til refleksjon over hvordan teologi sees på i et annet perspektiv, sammenliknet med andre fagområder.

Benjamin: kan jo si at det holder å tro på at Jesus sto opp fra de døde, eller holder det å tro – Aslak: Ja, selvfølgelig - (...) man skal kanskje ikke si noe, hvis det holder for deg, så holder det for deg, det er holdningen, men hva holder for meg? Og er det sånn at jeg ikke bruker samme standard når det kommer til tro som jeg gjør i andre deler av livet?

Benjamin: Vi har en helt annen standard når det kommer til trosspørsmål.

Dialogen mellom Aslak og Benjamin her tydeliggjør hvordan de reflekterer over teologi som fag. Fokuset ligger ikke på hva som er rett eller sant, men heller på hva hver enkelt tror på, og hvordan manøvrere seg i det landskapet. Basert på den åpne holdningen Benjamin og Aslak har i denne dialogen gir de inntrykk av at de er åpne for å diskutere det meste, og at de er forsiktige med å påberope seg sannheten. De er tydelige på egne tanker om tro og teologi, og uttrykker at de ikke ønsker å begrense andres relasjoner til dette. Samtidig virker de til å være opptatt av

fornuft og kritisk tenkning. Benjamins kommentar; «vi har en helt annen standard når det kommer til trosspørsmål» fulgte han opp med en fortelling om en hendelse i en studentmenighet han gikk i, hvor han opplevde at andre rundt han «slo av alle filtre» når det gjaldt kritisk tenkning i møte med den kristne forkynnelsen. Han ga uttrykk for at dette sjokkerte han. Denne refleksjonen kan tyde på Benjamin og Aslak oppfatter kritisk tenkning som en selvfølge i teologien, men i en balanse med respekt for menneskers egne oppfatninger om «hva som holder» for dem.

I analysen av hvordan Aslak og Benjamin reflekterer rundt *Jesus som vår godtgjører*, trakk jeg frem utsagnet til Benjamin hvor han sier «den teologiske forklaringen er vel at han døde for våre synder, da?» Det er nærliggende å tenke at dette er den tolkningen som har vært mest fremtredende i forkynnelse og annen teologisk litteratur Benjamin har erfaring fra gjennom livet, og at andre tolkninger av korsfestelsen i et frelsesperspektiv ikke har vært et tema. Beskrivelsen av én forsoningsteori som «den teologiske» kan også vitne om en forståelse av teologi som noe som gir de riktige svarene, fremfor å være utprøvende og i bevegelse.

Benjamin: Jeg føler jeg burde mene det jeg sa istad om at han døde for mine synder og sånn, men så – mener jeg kanskje ikke det?! (...) Jeg tror at han døde, av mange historiske årsaker, og så sto han til slutt opp fra de døde, som er veldig betydningsfullt. Eeeh. Men jeg føler jeg burde mene det andre! Men jeg skulle gjerne hatt en teolog å lene meg på.

Siden han sier at «jeg føler jeg burde mene...» uttrykker Benjamin her en lojalitet til det som han forstår som den riktige teologien, og samtidig reflekterer han over hvordan det strider med det han selv tenker om det. Dette utsagnet viser også hvordan Benjamin setter ord på usikkerhet knyttet til kunnskap om teologi, og samtidig bevarer han en åpenhet hvor han ikke degraderer sine egne tanker gjennom intervjuet, men holder fast ved det han tror på, selv om det trosser det han oppfatter som «det teologiske».

Korsfestelsens viktighet for tro og liv

Aslak: Jeg tror uansett det er riktig å si at det [korsfestelsen] ikke er det viktigste for meg! Benjamin: Nei, jeg føler heller ikke det. I hverdagen, i hverdagstroen, så er det

åpenbart ikke det viktigste. Aslak: (...) Og i fortellingene om Jesus, i påsken – så er påskedag mye viktigere enn langfredag.

Det kommer tydelig frem i denne dialogen mellom Aslak og Benjamin at de har mange refleksjoner over hva som er viktig for den kristne troen og livet. Korsfestelsen som enkeltstående handling har ikke en stor plass for dem, noe som understrekes når Aslak sier at påskedag er *mye viktigere* enn langfredag. Kirkegjengerne viser at de er opptatt av Jesus som person, livet han levde og den han var, og at han oppstod fra de døde. I hverdagstroen uttrykker de tillit til fortellingene, som gir mening for hvordan de skal leve sine liv.

Aslak og Benjamin er ikke bekymret for hva som kommer til å skje etter døden, og uttrykker en avslappet holdning til denne problemstillingen. Aslak sier at han «tenker jo at en egentlig ikke trenger å høre om Jesus for å bli frelst.» Han utdyper ikke dette noe videre, men det kan tolkes som et uttrykk for en inklusivistisk¹²¹ frelsesforståelse, hvor frelse ikke begrenses til kristne. Benjamin er enig med dette, og sier: «Jeg har nok en ganske sånn universell holdning til å bli frelst.» Han er tydelig på at han tenker at alle mennesker kan komme til himmelen, og det har han et avslappet forhold til. Han beskriver det videre med at det ikke kan stemme at en kjærlig Gud potensielt vil dømme noen mennesker til evig pine i helvete.¹²² Dette bryter med det gudsbildet han har, selv om han anerkjenner at mennesker er syndige, og gjør galt hver dag.

Oppsummering

Benjamin: Jeg synes, for min del, så er dette viktige spørsmål som jeg tenker for lite på, samtidig som troen min har mest å si for meg nå, hjelper meg og gir meg trøst i hverdagen, gir meg noen å be til, gir mening til livet her og nå, og hjelper meg å vite hvordan jeg skal leve livet mitt.

Avslutningsvis i intervjuet sier Benjamin dette, som en oppsummering av samtalen og understreking av viktige elementer for sin tro i hverdagen. Det tydeliggjør en interesse for de

¹²¹ Her benytter jeg meg av Halvor Nordhaugs inndeling i fire religionsteologiske modeller; eksklusivismen, inklusivismen, pluralismen og partikularismen. Inklusivismen er åpen for at Guds virke utenfor den kristne kirken også kan ha frelsende betydning. Nordhaug 2020: 17-18

¹²² Jeg identifiserer Benjamins forståelse her som en pluralistisk frelsesforståelse. Pluralismen åpner for at alle mennesker blir frelst, da Gud stilles over alle religioner, og Guds kjærlighet ikke er forenelig med helvete eller evig pine. Nordhaug 2020: 24-27

teologiske spørsmålene, og samtidig en erkjennelse av at de ikke er det viktigste for troen hans i praksis. Intervjuet med Benjamin og Aslak viser at de oppfatter teologi som noe som gir riktige svar, og det kan de være enige eller uenige med. De er åpne for å samtale om og diskutere teologiske temaer, og er ikke låst i teologiske sannheter eller dogmer. Det synes å være viktig for dem at teologien skal henge på greip med deres livserfaringer.

4.2 Intervju i Sletta menighet: Christian og Daniel

Daniel: Korsfestelsen i seg selv tenker jeg på at dette er et offerlam for våre synder, altså en uten skyld, som døde for vår skyld. Og hvis det ikke hadde vært en oppstandelse, så hadde det fortsatt vært gyldig.

Christian: Det er jo essensielt i troen min at Jesus var Guds sønn, og at Jesus døde og sto opp igjen – men det preger ikke hverdagen min, det gjør det ikke.

Disse utsagnene fra Daniel og Christian viser hovedtrekk ved hvordan Christian og Daniel reflekterer rundt Jesu liv og død, og korsfestelsens betydning for deres tro og liv. De var enige om at det er helt essensielt i den kristne troen at Jesus ofret seg selv for menneskenes skyld, selv om det kan være vanskelig å forstå akkurat hvordan det gikk til. Siste del av Christians utsagn uttrykker den andre hovedtendensen som fremkom i intervjuet, som handler om et skille mellom grunnleggende elementer i deres tro og hverdagslivet.

4.2.1 Forsoningsteorier som kommer til syne

Jesus som vår godtgjører

«Så lenge det er den oppofrelsen i det – at det blir bevart, det med at han dør for oss.» Daniel uttrykker med dette at det er helt sentralt for hans forståelse av korsfestelsen at Jesus ofret seg selv for menneskenes skyld. Christian og Daniel er rimelig samstemte på dette området, og på spørsmål om hva hvis Jesus hadde dødd av alderdom, svarer Christian: «Nei, da hadde det jo ikke vært det samme, for litt av poenget var jo at han skulle bli ofret, så sykdom eller alderdom, det hadde ikke funket.» Jesu offer på korset er ikke åpent for forhandling for Daniel og Christian, da de oppfatter oppofringen i korsfestelsen som den avgjørende handlingen for Jesu frelsende gjerning og menneskets tilgang til evig liv.

Christian sier videre: «Poenget var vel at Jesus skulle bli ofret for at vi skulle få tilgang til himmelen?» Her tolker han Jesu korsfestelse i et eskatologisk perspektiv, siden han knytter det til menneskers tilgang til himmelen som underforstått handler om et liv etter døden. Daniel beskriver hvordan han tenker om frelse på denne måten;

Daniel: Det er en trygghet i bunn da, selv om det ikke er noe som er veldig høyt oppe i tankene. Det er der uansett. At du skal velge å ta det bort, for at det ikke skal være der. (...) Altså dette med himmelen og eventuelt helvete, det er veldig langt bak i mine tanker, men samtidig så tenker jeg jo at hvis du skal gjennom et nåløye, og være med på noe etter dette livet som er bedre (...) så er det jo en trygghet at det er noen som har gått opp løypa. Og at det ikke står direkte på summen av mine handlinger som person, men at det står mer på at jeg tar et aktivt valg. For det er jo mye enklere å forholde seg til.

Daniel tydeliggjør her at han opplever troen som noe han velger, og det er et valg han på et tidspunkt har gjort som han opplever som gjeldende inntil han eventuelt skulle velge å slutte å tro. Han sier eksplisitt at frelsen er en trygghet som han har i bunnen av alt, selv om det ikke er noe han tenker på ofte. Dette kan reflektere hans lutherske bakgrunn og den lutherske frelsesforståelsen hvor menneskets rettferdiggjørelse skjer på grunnlag av Guds nåde i Jesus, og ikke ut av noe ved mennesket selv. Han uttrykker også at nattverd er viktig for han i gudstjenesten. «Når jeg gjør det, så føler jeg at jeg bekrefter at dette fortsetter jeg å være med på. (...) som at det er en aktiv måte å si at: ja, jeg fortsetter å tro, eller ja, jeg velger å være kristen.»

Daniel reflekterer rundt hvordan Jesu offer for menneskenes synd er helt sentralt i korsfestelsen. Han oppfatter at dette er det som avgjør kristendommens kjerne, og virker ikke tilbøyelig til å skulle anse korsfestelsen som betydningsfull på en annen måte. Både Daniel og Christian er enige om at korsfestelsen er det avgjørende offeret hvor soningen for menneskenes skyld skjedde, og sett på den måten er ikke oppstandelsen nødvendig for forsoningen. Slik resonnerer de om korsfestelsen:

Daniel: Korsfestelsen i seg selv tenker jeg på at dette er et offerlam for våre synder, altså en uten skyld, som døde for vår skyld. Og det, hvis det ikke hadde vært en oppstandelse, så hadde det fortsatt vært gyldig. (...) Christian: Men hvis det var sånn at Gud hadde en sønn, kun én sønn, og han virkelig ofret denne sønnen, og fikk han aldri

tilbake, så er det jo egentlig et større offer enn å ofre han, og få han tilbake igjen. Så hvis det bare var korsfestelsen, som da var at han døde for vår skyld, så hadde det egentlig vært større. Selve offeret, kun det da. Alt det andre hadde jo manglet.

Her uttrykker Daniel tanken om at Jesus døde for menneskenes synder, som er sentral i teorien *Jesus som vår godtgjører*. Perspektivet om at det var én uten skyld som døde for menneskenes skyld kan også gjenkjennes i teorien *Jesus som det lykksalige byttet*. Begge disse teoriene beror på Anselms objektive forsoningslære, og basert på utsagnene til Daniel og Christian gjennom intervjuet er det sannsynlig at den objektive forsoningslære er blitt formidlet til de gjennom livet. I dette utsagnet viser de hvordan de reflekterer videre ut ifra det faktum at Jesus døde for menneskenes skyld, og hvordan det offeret er betydningsfullt. Daniel poengterer at oppstandelsen ikke er nødvendig for at korsfestelsen skulle ha betydning. Det er en interessant refleksjon med tanke på kritikk som er rettet mot objektiv forsoningslære, som dreier seg om at oppstandelsen mister verdi dersom forsoningen skjer i offeret. Christian og Daniels refleksjoner bekrefter dette positivt.

Christians betoning av offeret og hvordan det egentlig hadde vært større uten oppstandelsen kan også forstås i lys av teorien *Jesus som moralsk eksempel og påvirkning*. Han sier ikke eksplisitt at offeret på korset er et offer gjort i kjærlighet, eller et uttrykk for Guds kjærlighet til menneskene, men det kan tenkes at det ligger en slik forståelse bak refleksjonen.

Christian reflekterer videre, og peker på en problematisk side ved teorien; «... Men jeg tenker jo egentlig at det er oppstandelsen som betyr mest for troen. Som viser at Gud var sterkere enn døden, og kan vekke meg og opp igjen til et evig liv en gang. Det er viktigere enn korsfestelsen.» Dette utsagnet i sammenheng med utsagnet over viser hvordan det er vanskelig å skille korsfestelsen og oppstandelsen fra hverandre, i en fortolkning av korsets frelsende betydning. Utsagnet viser også hvordan Christian evner å reflektere åpent rundt korsfestelsen og oppstandelsen, og at ulike teorier ikke utelukker hverandre i kirkegjengeres oppfattelse av korsfestelsen. Utsagnet om oppstandelsen vil jeg ta for meg også i avsnittet nedenfor om *Jesus som seierherre og frigjører*.

Et siste element som inngår i teorien *Jesus som vår godtgjører*, og som gjenspeiles hos kirkegjengerne i Sletta menighet er spørsmålet om Guds hensikt med inkarnasjonen, og om Gud visste at Jesus kom til å dø.

Christian: *I forhold til at Gud sendte Jesus til jorda for at han skal dø, da har jeg tenkt at der visste Gud hva som kom til å skje. Men sann... i mitt liv, og i våre liv, så tenker jeg jo i utgangspunktet at vi har litt spillerom til å gjøre som vi vil.*

Det Christian setter ord på her kan forstås som et sentralt element i Anselms forståelse av inkarnasjonen, som stemmer godt overens med *Jesus som vår godtgjører*. Gud visste hva som kom til å skje med Jesus da han ble menneske, fordi det var den eneste løsningen for forsoning mellom Gud og mennesket. Christian viser også at han reflekterer over relasjonen mellom teologien og eget liv. Her uttrykker han et skille mellom Jesus sitt liv på jorda, som var forutbestemt ved at han kom til å dø på korset, og menneskenes liv hvor han sier at vi har 'spillerom'. Dette kan tolkes som at han tenker på den frie vilje, og at menneskers liv ikke er forutbestemt slik han tenker Jesu liv var.

Jesus som seierherre og frigjører

Det er elementer fra intervjuet med Daniel og Christian som kan gjenspeile andre forsoningsteorier enn *Jesus som vår godtgjører*. Utsagnet jeg pekte på som problematisk for *Jesus som vår godtgjører*, kan i denne sammenhengen være viktig for å synliggjøre at flere forsoningsteorier blir reflektert hos de samme kirkegjengerne.

«... Men jeg tenker jo egentlig at det er oppstandelsen som betyr mest for troen. Som viser at Gud var sterkere enn døden, og kan vekke meg og opp igjen til et evig liv en gang. Det er viktigere enn korsfestelsen.» Christian viser her hvordan oppstandelsen, der Gud seirer over døden, er et viktig element for troen. Dette utsagnet viser også hvordan Christian som nevnt viser evne til refleksjon over ulike sider ved frelsesteologien, og at skillet mellom korsfestelsen og oppstandelsen ikke er fremtredende hos han.

I intervjuet beskrev jeg hovedtrekk ved teorien *Jesus som seierherre og frigjører* for kirkegjengerne, og bemerket hvordan tanken om Jesus som lider på korset også er et solidaritetssymbol for mennesker, og spurte hva Christian og Daniel tenkte om det;

Christian: *Det at Gud vant over døden er det som betyr mest i hverdagen, det at man vet at Gud er sterkere enn døden, det betyr jo noe, for det gjør at du kan tro at Gud kan klare mye mer enn det vi kan. Men at han har kjent på lidelse, og derfor kan jeg gjøre*

det samme, det er ikke noe jeg har tenkt på. Daniel: (...) Det er kanskje lettere for de som faktisk sitter i mye lidelse, å tenke på den måten...

Christian og Daniel gir uttrykk for forståelse for teorien, men det later ikke til at den vekker mye gjenklang hos dem. Christian er tydelig på at Jesu seier over døden er viktig for gudsbildet sitt, det skaper et bilde av en sterk og mektig Gud, og bildet av den lidende Jesus ikke har tatt så mye plass. For mange er ordet *lidelse* i seg selv et ladet ord, som kan forbindes med svært dyp smerte. Dersom en ikke har opplevd det nært, så kan det være utfordrende å kjenne seg igjen i det aspektet av Jesu korsfestelse, selv om en kan ha forståelse for at det er viktig for andre. Det er dog interessant å merke seg hvordan Daniel reflekterer over hvordan ulike fortolkninger kan gi ulik gjenklang hos mennesker ut ifra hva slags erfaring en sitter med, slik han refererer til 'de som sitter i lidelse'.

Christian trekker igjen frem det eskatologiske perspektivet ved Jesu seier over døden, og beskriver det som viktig fordi det kan være en trøst for mennesker som har det vanskelig. «Det med himmelen rettferdiggjør at folk har veldig forskjellige liv på jorda. (...) det kan være med på å gi en større forståelse for at ting kan være litt vanskeligere på jorda.» Dette utsagnet kan vise hvordan Christian forholder seg til det kristne budskapet om et liv etter døden og menneskelig lidelse på jorden, og hvordan det er betydningsfullt for han.

Oppsummering

I intervjuet med Christian og Daniel er det *Jesus som vår godtgjører* som kommer tydeligst frem, og som jeg oppfatter at de begge slutter seg til. Det virker til å være helt sentralt for dem at Jesus ble ofret for menneskenes skyld, og derfor ble menneskene frigjort for alt det onde, og relasjonen mellom mennesket og Gud er gjenopprettet. Dette er grunnleggende for deres tanke om korsfestelsen. Samtidig er også Jesu oppstandelse og seier over døden relevant for kirkegjengerne, som Christian uttrykker betyr mest i hverdagen. Dette er utsagn som samsvarer med *teorien om Jesus som seierherre og frigjører*.

4.2.2 Tro i hverdagen

Et hverdagsblikk på teologi

Christian og Daniel gir inntrykk av å være opptatt av å beskrive hvordan de oppfatter troen i teologisk forstand, fremfor hvordan de relaterer den til hverdagslivet. Christian uttrykker i utsagnet her at frelse betyr mindre i hverdagen;

I: Hvordan vil du beskrive frelse? Christian: Det er litt diffust og vanskelig... for det betyr mindre i hverdagen, og ikke det at jeg føler jeg lever sånn veldig riktig da, men det er ikke det som.... Jeg tenker ikke så veldig mye på at jeg må få tilgivelse fra en ytre makt for det jeg har gjort. I hverdagen har jeg jo mer behov for tilgivelse av de som jeg har gjort noe mot direkte.

Christian viser her hvordan han forholder seg til teologi og hverdagsliv, da han fortolker frelse til å handle om tilgivelse, og fortolker det i et hverdagsperspektiv. Det fremstår som en selvfølge for han at frelse betyr tilgivelse fra Gud til mennesket, og samtidig er det viktigere for han å forholde seg til de relasjoner og situasjoner han befinner seg i, i hverdagen. Christian viser altså hvordan han reflekterer over frelsesbegrepet som tilgivelse for synd, men han skiller mellom Gud ('en ytre makt' – min fortolkning) og medmennesker, som det virker som om han ikke ser i sammenheng med frelsesbegrepet. Videre reflekterer de over frelsesbegrepet i et eskatologisk perspektiv:

Christian: Hvis man ser litt stort på det, så er det jo ganske viktig hvis det stemmer at man kommer til himmelen eller ikke, så har det jo ganske mye å si. Det betyr jo mer enn om du har et fint hus, eller et dårlig hus nå, i dette livet. Så hvis det hadde, hvis troen hadde vært ordentlig sterk og trygg, så hadde det kanskje betydd mer i hverdagen ... Men jeg opplever ikke at det er noe jeg går å glede meg til, eller kjenner på, eller er redd for.

Christian: Hvorfor det er sånn, det vet jeg ikke. Om vi har det for bra, eller hva som er blitt snakket om i menigheter opp igjennom, vet ikke. (...) Daniel: Vi velger jo litt mer selektivt hva vi tror og ikke tror ... Det er mye lettere nå å tenke at «jaja, dette ordner seg.» Tror ikke det var så lett for førti år siden.

Christian og Daniel snakker om frelse her som frelse til liv etter døden, og reflekterer over tilgang til frelsen, som Christian sier «at man kommer til himmelen eller ikke ...». Det fremstår som viktig for dem å bevisstgjøre seg på frelsesspørsmål, og de uttrykker at de kjenner på trygghet og ro knyttet til frelsesbegrepet, slik som utsagnet viser fra 4.2.1 hvor Daniel snakker om at frelsen er en «trygghet i bunn». De kjenner seg igjen i en endring i henhold til dette sammenliknet med tidligere generasjoner, og begrunner det med at mennesker i dag bekymrer seg mindre fordi en opplever større velstand i livet her og nå. Daniel peker også på hvordan mennesker i dag er mer opptatt av å velge selv hva en ønsker å tro på og ikke. Dette kan tyde på at de forholder seg til en form for eksklusivistisk frelsesforståelse, av den myke typen¹²³, eller en inklusivistisk¹²⁴ frelsesforståelse. De reflekterer også ut ifra hvordan de oppfatter tidligere generasjoners relasjon til egen valgfrihet og frelse, og det gir inntrykk av de ikke erfarer troen som begrensende eller definerende for livet i dag.

Videre viser Daniel ved flere anledninger at han selv er opptatt av å vurdere hvordan han tolker Bibelen ut ifra egen lesning.

I: Tror du Gud visste hva som kom til å skje [da Gud ble menneske]? Daniel: Det er grunnleggende vanskelig. Sånn jeg har skjont Bibelen, så er det grunnlag for å si at han visste hva som kom til å skje. Men det er vel også grunnlag for å si det motsatte. Og da er det vanskelig å vite hva man skal gjøre.

I dette utsagnet viser Daniel at han forholder seg til teologi ut ifra hvordan Bibelen forteller om det, og han erkjenner samtidig at det er grunnlag for å si motstridende ting. Bibelen gir med andre ord ikke bare ett svar. Det fører til at han blir usikker på hvordan han skal forholde seg til det, hva han kan gjøre med det.

Daniel: Jeg synes ikke det er så lett å utelukke de andre religionene i det at det er noe som er større enn mennesket. Jeg kan lese Bibelen og komme frem til at man skal utelukke de andre religionene, men det er vanskelig å føle det eller tro på det selv. At det kan godt være det er andre veier til målet ...

¹²³ Eksklusivismen i myk variant forholder seg til frelse i bekjennelse av tro på Jesus Kristus, men at invitasjonen til Guds rike gjelder alle. Nordhaug 2020: 14, 17-18

¹²⁴ Nordhaug 2020: 17-18

I dette utsagnet viser Daniel hvordan han forholder seg til teologien i møte med sine egen livserfaring og egne relasjoner. Han erkjenner at Bibelen gir svar på spørsmål, men det stemmer ikke overens med hans egen erfaring, som gjør det vanskelig å tro på. Daniel har tidligere i intervjuet uttrykt en tydelig mening om offeret som skjer i korsfestelsen, og at den er avgjørende for menneskers frelse. For han er betydningen av Jesu offer på korset ikke mulig å forhandle, men dette utsagnet hvor han stiller seg åpen i møte med andre religioner gjenspeiler en inklusivistisk frelsesforståelse.¹²⁵

Skillet som kirkegjengerne trekker mellom tro og hverdagsliv blir også tydelig i hvordan Christian reflekterer over Jesu liv:

Christian: Alt han har sagt for 2000 år siden, det står fremdeles like sterkt, det er smarte ting. Historiene med møtene han hadde med mennesker, de er relevante i dag også. Den måten å leve på som han gjorde, det er jo en forbilledlig måte å leve livet på. Og det betyr jo mer i hverdagen, egentlig.

Dette utsagnet kan gjenspeiles i teorien *Jesus som lærer av sann kunnskap*, som kjennetegnes ved måten Christian ser på Jesus som forbilde. Han uttrykker også at han opplever bibelfortellingene om Jesu liv og lære som sterke, smarte og relevante for han også i dag, selv om det skjedde for 2000 år siden. Jeg velger likevel å analysere dette som et hverdagsblikk på teologi, fordi Christian ikke knytter denne forståelsen av Jesus til frelse eller veien til frelse. Utsagnet fungerer derfor som et uttrykk for hvordan Christian reflekterer over bibelfortellingene i relasjon til eget levd liv.

Oppsummering

Mot slutten av intervjuet stilte jeg kirkegjengerne spørsmål om de vektlegger forståelsen av korsfestelsen i troen eller i hverdagslivet, basert på samtalen vi hadde hatt. Christian svarte; «I troen: ja. I hverdagslivet: nei. Det er jo essensielt for troen at det skjedde, (...) at Jesus var Guds sønn, og at Jesus døde og sto opp igjen – men det preger ikke hverdagen min.»

¹²⁵ Nordhaug 2020: 17-18

Dette utsagnet oppsummerer tanker og refleksjoner som dukket opp gjennom intervjuet med kirkegjengerne i Sletta menighet. De har en tydelig teologisk refleksjon hvor Jesu offer på korset er helt sentralt for deres frelsesforståelse, men samtidig opplever de ikke at det er noe som preger hverdagen deres i betydningsfull grad. Med et hverdagsblikk på teologi kommer ulike elementer til syne i deres hverdagstro, som blant annet at de har et avslappet forhold til frelsesspørsmålet, og at de kjenner på en trygghet knyttet til livet etter døden ved å ha en tro. Ved at de uttrykker at troen kunne vært sterkere og hatt mer betydning for livet deres, så gir det inntrykk av at de ikke er så opptatt av troens relasjon til hverdagslivet her og nå. Det fremkommer samtidig som viktig for dem å lese Bibelen selv, og komme til konklusjoner på spørsmål basert på det, og de reflekterer over hvordan de forholder seg til dette i møte med egen livserfaring.

5 Drøfting

I dette kapittelet vil jeg ta for meg hovedfunn fra analysen, og drøfte de i lys av teorien jeg har redegjort for i kapittel 3. I drøftingen vil jeg også supplere med perspektiver fra annen litteratur der det er relevant. Drøftingen har som fokus å utdype funn fra analysen med utgangspunkt i problemstillingen for denne avhandlingen; *Hvordan teologiserer aktive kirkegjengere om Jesu korsfestelse og dens betydning for egen tro og liv?* og med dette ønsker jeg å bringe inn relevante teoretiseringer til det praktisk teologiske fagfeltet knyttet til bruk av *ordinary theology* som en ressurs.

Ut ifra analysen kan jeg konkludere med at det var flere forsoningsteorier som ble gjenspeilet i kirkegjengernes refleksjoner, slik det fremkom i materialet. Hovedsakelig var det Peters' teorier *Jesus som lærer av sann kunnskap*, *Jesus som seierherre og frigjører*, og *Jesus som vår godtgjører* som ble reflektert. Det er interessant å legge merke til spennet av fortolkninger, hvordan kirkegjengerne ikke holder seg til én forklaring, men de trekker i ulike retninger, uten å anse det som et problem. Innad i hver av de to intervjuene var kirkegjengerne i stor grad samstemte, men intervjuene utviklet seg ulikt med tanke på teologisk refleksjon og perspektiver. Aslak og Benjamin trekker mange linjer til eget liv, de er opptatt av at det er sammenheng mellom troen og hverdagslivet sitt, og legger vekt på Jesus som forbilde. De har en høyere grad av kritisk, konstruktiv og åpen refleksjon, sammenliknet med Christian og Daniel. Christian og Daniel uttrykker et tydelig skille mellom troen og hverdagslivet, og er opptatt av at troen er et valg de tar, som de bekrefter og som står fast.

Disse funnene vil jeg ta med videre i drøftingen. Som en rød tråd gjennom drøftingen har jeg valgt å bruke en fortolkningsmodell for teologiforståelse som heter *Four voices of theology*.¹²⁶ Videre vil jeg kort redegjøre for denne modellen, og sette inn analysefunnene mine i den. Deretter vil jeg drøfte hvordan kirkegjengernes teologisering kommer til uttrykk gjennom samspillet mellom de ulike stemmene, og hvilken betydning relasjon mellom forsoningsteorier og levd liv kan ha. I drøftingen vil jeg også trekke frem elementer ved funnene som kan bidra

¹²⁶ Cameron et al. 2010

inn i den større samtalen om betydningen av *ordinary theology* for praktisk teologi som akademisk fagfelt.

5.1 'Four Voices of Theology'

Four voices of theology er en fortolkningsmodell som er utviklet av en forskningsgruppe på Heythrop College, kalt *Action Research: Church and Society Project*, utgitt av Cameron et al i 2010.¹²⁷ Dette er ikke en teori jeg har hatt med meg i tidligere faser i prosjektet, men i arbeidet med hovedfunnene fra analysen oppdaget jeg at denne modellen kan gi en bedre forståelse av funnene, og derfor ønsker jeg å ta den i bruk.

Four voices of theology bidrar til å forklare hvordan teologi kommer til uttrykk i praksis, hvilke stemmer som gjør seg gjeldende, og hvordan de fungerer i et samspill. De fire stemmene er (min oversettelse); normativ teologi, formell teologi, artikulert teologi og operativ teologi. En forklaring av de ulike stemmene ser slik ut:¹²⁸

Normativ teologi

Skriftlige grunntekster som fungerer som den aktuelle gruppens naturlige kilde til teologisk autoritet.

Formell teologi

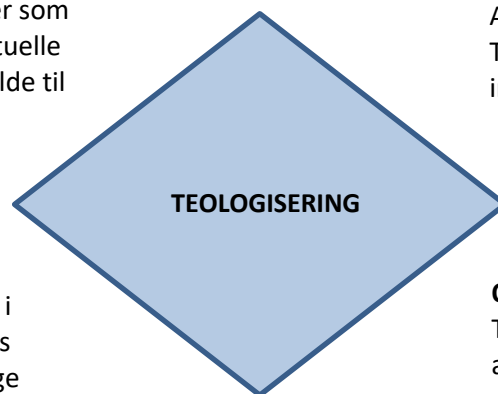
Akademisk teologi. Teologi som fagfelt og i interdisiplinær dialog.

Artikulert teologi

Teologien som finnes i den aktuelle gruppens muntlige eller skriftlige artikulering av tro.

Operativ teologi

Teologien som finnes i den aktuelle gruppens faktiske praksiser.

Hensikten til Cameron et al. er på en side å kartlegge kildene til tro som blir uttrykt hos kristne, og samtidig er det et akademisk verktøy for å la den artikulerte og den operative teologien få informere og utvikle den normative og formelle teologien. Teologiforståelsen som ligger til grunn for modellen vektlegger kristne praksiser som bærere av kroppsliggjort teologi som i seg

¹²⁷ Cameron et al. 2010:1-2

¹²⁸ Ibid., 53-55

selv har teologisk autoritet. Derfor er det et nøkkelpunkt ved bruk av denne modellen at stemmene skal utfordre hverandre.¹²⁹ Ut ifra definisjonen av teologisering¹³⁰ ser jeg grunnlag for å kunne si at samspillet og virkningene mellom de fire stemmene kan forstås som teologisering. Det er likevel viktig å merke seg at modellen viser en forenkling av de ulike stemmene. Hver enkelt stemme er også virksom alene, men vil likevel bære med seg ekko av de andre stemmene.¹³¹

En forskjell mellom *Four voices of theology* og *ordinary theology* er at *ordinary theology* er et forskningsfelt og *Four voices of theology* er en fortolkningsmodell som knytter seg til et annet metodisk rammeverk; *Theological Action Research (TAR)*.¹³² *Four voices of theology* er likevel hensiktsmessig å bruke som en selvstendig fortolkningsmodell av teologisk refleksjon. Det er blitt gjort i andre forskningsprosjekt innenfor praktisk teologi.¹³³ Cameron et al. uttrykker at modellen har vært vellykket til bruk i forskningssituasjoner som forklaring og avdekking av ulike tendenser, samt at den har bidratt til å gjøre teologi tilgjengelig for kirkegjengere uten teologisk utdanning.¹³⁴

I henhold til Aslak, Benjamin, Christian og Daniel sin teologisering, så vurderer jeg intervjuene til å være stemmer for artikulert teologi. Det er ut ifra denne artikulerte teologien at jeg videre vil identifisere hva som kan reflekteres som stemmer for normativ, formell og operativ teologi hos kirkegjengerne. For den formelle teologien har jeg et særlig henblikk på forsoningsteorier, ut ifra forskningsspørsmålene mine i avhandlingen. Jeg anser den operative teologi som den mest utfordrende å identifisere basert på intervjuene, da denne i utgangspunktet baserer seg på fysiske praksiser, noe jeg i disse tilfellene ikke kan verifisere.

Selv om intervjuet med Aslak og Benjamin er artikulert teologi, men jeg vil likevel trekke frem fokuset på Jesu liv og lære som rettesnor for et godt liv som en stemme for artikulert teologi i dette intervjuet, da det var noe de stadig kom tilbake til. De var også veldig tydelige på at oppstandelsen er en sentral hendelse for deres tro, så den trekker jeg også frem som en stemme

¹²⁹ Cameron et al. 2010: 56

¹³⁰ Se kapittel 3.2 *Hva er teologi?*

¹³¹ Cameron et al. 2010: 54

¹³² Ibid., 2

¹³³ Se for eksempel Cockling 2015: 53.

¹³⁴ Cameron et al. 2010: 146-147

for artikulert teologi. Ut ifra intervjuet kan jeg identifisere Bibelen og liturgier som normativ teologi. De refererer ved flere anledninger til bibelfortellinger fra Jesu liv, samt enkelte elementer fra GT og brevlitteraturen, i tillegg til gjenkjennelse av liturgi. Av formell teologi kan jeg identifisere forsoningsteoriene *Jesus som lærer av sann kunnskap*, *Jesus som seierherre og frigjører* og *Jesus som godtgjører*. Stemmen for den operative teologien uttrykker seg gjennom fokus på Jesus som forbilde i hverdagslivet, slik som Benjamin understreker; «Jeg føler egentlig at det er et godt liv, å prøve å etterlikne Jesu ideal.»

Fra intervjuet med Christian og Daniel vil jeg særlig trekke frem deres refleksjoner rundt Jesu korsfestelse som en offerhandling hvor Jesus døde for menneskenes skyld, som en stemme for artikulert teologi. Dette var noe de vektla som grunnleggende i troen. Videre kan jeg identifisere Bibelen som stemme for den normative teologien. De begrunner svar ut ifra hvordan de leser Bibelen ved flere anledninger, noe som tydeliggjør at Bibelen har høy autoritet som kilde til teologi. Det er *Jesus som vår godtgjører* og *Jesus som seierherre og frigjører* av forsoningsteorier som kommer tydeligst frem som formell teologi. Christian og Daniel uttrykker at bønn og nattverd er viktige religiøse praksiser, altså er det uttrykk for den operative teologien. Som jeg viste i analysen uttrykker Christian videre at Jesu liv og bibelfortellingene er forbilledlige, og av den grunn vil jeg også si at perspektivet med Jesus som forbilde fungerer som en stemme for operativ teologi hos kirkegjengerne i Sletta menighet.

5.2 *Spenn i fortolkning*

I analysen viste jeg hvordan kirkegjengerne gir uttrykk for ulike fortolkninger av Jesu korsfestelse, og av Jesu liv, død og oppstandelse. Det er interessant å merke seg hvordan de forholder seg til dette, da det er et stort spenn mellom de ulike teoriene. Aslak uttrykker frelse som noe en har behov for hele tiden i livet, som en kontinuerlig prosess, og samtidig beskriver han bildet av Jesus som seierherre som viktig for han. Dette viser at han forholder seg til ulike forsoningsteorier med forskjellige perspektiver, uten at de blir motsigende stemmer i hans fortolkning. Dette funnet støttes av forskningen til Ann Christie, hvor informantene også uttrykker ulike forståelser av forsoningen, uavhengig av deres kristologi.¹³⁵

¹³⁵ Christie 2012: 144-145

Et av Christies hovedfunn er at majoriteten av informantene i forskningsprosjektet har en funksjonell kristologi, som vil si at de ikke tror at Jesus var Gud, men at Jesus var relatert til Gud som et slags sendebud.¹³⁶ Blant informantene identifiserte hun to andre typer kristologi. Det var ontologisk kristologi, som forstår Jesus som Gud, og Jesus som Gud og menneske, og skeptisk kristologi, som stilte spørsmål ved Jesu guddommelighet.¹³⁷ På bakgrunn av denne identifiseringen av ulike kristologier var det et overraskende funn for Christie at forsoningsteorien om *Jesus as Exemplar* var den som majoriteten av informantene i prosjektet viste størst forståelse for. Både de med funksjonell, ontologisk og skeptisk kristologi uttrykte at forståelsen av Jesus som viser veien til frelse var meningsfull og ga gjenklang for dem.¹³⁸ Jeg tolker for øvrig *Jesus as Exemplar* til å være sammenliknbar med *Jesus som lærer av sann kunnskap*, basert på beskrivelsen hos Christie.

Ut ifra Christies typologi knyttet til kristologi kan jeg identifisere en ontologisk kristologi hos Aslak. Han er tydelig på at han forstår Jesus som Gud og menneske, noe han viser blant annet i utsagnet om Jesus som seierherre. «[Jeg] tenker på Jesus som en eller annen sånn seierherre. (...) Den allmektige guden, liksom.» Samtidig forholder han seg til Jesu liv som rettesnor for sitt liv, og frelse som en del av en kontinuerlig prosess i livet. Det kan ha sammenheng med at han oppfatter korsfestelsen og oppstandelsen som viktig for sitt gudsbilde og kristologi, men ikke direkte knyttet til frelse.

Inkoherens i den formelle teologien

Astley skriver at inkoherens knyttet til formell teologi i teologisering som kommer ut av *ordinary theology* er en naturlig konsekvens av at en forholder seg til kirkegjengere uten formell teologisk utdanning. Dette kan ha ulike årsaker, blant annet kan det begrunnes språklig ved det faktum at mennesker har en tendens til å motsi seg selv når de reflekterer teologisk.¹³⁹ Inkoherensen som Astley beskriver knyttes til manglende sammenheng i kirkegjengeres forståelse av formell teologi, slik den kommer til uttrykk ved deres artikulerte teologi. Dette kan gjenkjennes i et funn gjort i en etnografisk studie av lederutviklingsarbeid i vitale

¹³⁶ Christie 2012: 33, 52

¹³⁷ Ibid., 63,77

¹³⁸ Ibid., 144-145

¹³⁹ Astley 2002: 126

ungdomsarbeid i Den norske kirke. Norheim og Tveitereid identifiserer en gjennomgående tendens i de aktuelle ungdomsarbeidene, som de kaller et «teologisk slingringsmonn». Dette handler om en operativ teologi som ikke er preget av sterk teologisk presisjon på noen måte, men som fokuserer på noen sentrale momenter i teologien, som nåde, Jesus, se og bli sett etc.¹⁴⁰

I en kommende publisering analyserer Norheim og Tveitereid denne tendensen og argumenterer for at det teologiske slingringsmonnet er en ressurs for teoridannelsen innenfor fagfeltet praktisk teologi.¹⁴¹ De utfordrer Astleys beskrivelse av inkoherens i *ordinary theology* som kritikkverdig for den akademiske teologien, og understreker at et teologisk slingringsmonn, som en kan identifisere i den inkoherente teologiseringen, kan være en ressurs. Nordheim og Tveitereid uttrykker at dette bør anerkjennes som betydningsfullt for praksisfeltet, fordi det åpner for en utforskende og utprøvende teologisk refleksjon.¹⁴²

«Men jeg skjønner ikke hva det betyr...»

Forsoningsteorien *Jesus som vår godtgjører* er gjenkjennelig hos alle kirkegjengerne, med ulik grad av forståelse. Dette kan forklares med hva slags forkynnelse kirkegjengerne har vært mottakere av gjennom livet. En svensk forskningsartikkel om frelse i forkynnelse viste at mange prekenere omtaler frelse som et viktig tema for forkynnelse, men prekenene viser at den faktiske betydningen av frelse blir utelatt fra prekenene. Mattias Martinson skriver at ord og begreper som frelse, frigjørelse, redningen, nådens paradoks etc. blir benyttet som beskrivende begreper, men betydningen eller innholdet blir ikke uttrykt.¹⁴³ Dersom funnet hos Martinson også stemmer i norsk kontekst, så kan det være med å forklare hvorfor kirkegjengerne beskriver frelse som noe diffust, og at det er vanskelig å si noe om. Dette er et interessant funn som det kan forskes mer på i norsk sammenheng, og det bør skape noen refleksjoner hos kirkelige ansatte og andre predikanter som fremholder disse begrepene som meningsbærende for den kristne troen.

¹⁴⁰ Norheim & Tveitereid 2020: 18-19

¹⁴¹ Norheim & Tveitereid. (upublisert manus) 2020

¹⁴² Ibid.

¹⁴³ Martinson 2002: 81

At Benjamin uttrykker «den teologiske forklaringen er vel at han døde for våre synder? (...) men jeg skjønner ikke hva det betyr»¹⁴⁴ kan være med å underbygge Martinsons funn om at frelsesbegrepet ikke forklares i forkynnelse. Benjamin gir uttrykk for at han oppfatter setningen «han døde for mine synder» som en forklaring for korsfestelsen, men akkurat hvorfor eller hvordan dette gikk til er ikke blitt forklart. Peters skriver at *Jesus som vår godtgjører*, sammen med offerlam-motivet, er den teorien som er blitt stående som den fremste forklaringen til forsoningslære gjennom historien hos de evangelikalske kirkene i Nord-Amerika, den romersk-katolske kirken og de Peters omtaler som ‘mainline Protestants’.¹⁴⁵ Mainline Protestants kan vi anta gjelder de fleste protestantiske kirker i Nord-Amerika, samt Europa. Dette kan være en del av forklaringen for hvorfor Benjamin oppfatter dette som «den teologiske forklaringen», samtidig som det tilsier at han heller ikke kjenner til andre forklaringer for korsfestelsens betydning.

Den formelle teologien, som uttrykkes i *Jesus som vår godtgjører*, gir her ikke mening for den artikulerte eller operative teologien, og det oppstår et gap mellom de ulike stemmene. Henriksen viser i en analyse av Mercadante og Ammermans forskning at teologi og religion oppfattes som utilstrekkelig for menneskers religiøse orientering og transformasjon dersom den tufes på formell teologi, i form av teologiske doktriner og trosuttrykk. Dersom en derimot lar religiøs praksis (operativ teologi i sammenhengen til *Four voices of theology*) komme til uttrykk, og knytter dette til formell og normativ teologi, vil det gi større utbytte for menneskers religiøse orientering og transformasjon.¹⁴⁶

Korrelasjon mellom stemmene

Det fremkommer også at Benjamin og Aslak ønsker mer korrelasjon mellom de ulike stemmene, slik som Benjamin reflekterer; «Jeg føler jeg burde mene det jeg sa istad om at han døde for mine synder og sånn, men så – mener jeg kanskje ikke det?! (...) Men jeg skulle gjerne hatt en teolog å lene meg på.»¹⁴⁷ Benjamin uttrykker at han ønsker seg mer kunnskap om den formelle teologien i den grad at det kan korrelere med sin artikulerte og operative teologi. Dette

¹⁴⁴ Se kapittel 4.1.1 *Jesus som vår godtgjører* (s.35)

¹⁴⁵ Peters 2006: 231

¹⁴⁶ Henriksen 2016: 48-49

¹⁴⁷ Se kapittel 4.1.2, *Teologiforståelse*. (s.39)

bryter med funnene til Christie, da hun beskriver at informantene som ikke forholder seg til den objektive forsoningslæren egentlig ikke vil forholde seg til korsfestelsen i en teologisk forstand, men fremholder korsets mysterium.¹⁴⁸ Benjamin og Aslak uttrykker derimot at de ønsker å forholde seg til det, ved å utvide sin formelle teologiske kunnskap. Hvordan kan kirken møte kirkegjengere på dette?

5.3 Når operativ teologi utfordrer formell teologi

Hos Aslak og Benjamin virker sammenhengen mellom den normative, artikulerte og den operative teologien til å være konsistent, mens den formelle teologien ikke gir like god gjenklang. Det kommer til uttrykk for eksempel ved Benjamins utsagn som jeg har omtalt, om at han ikke skjønner hva «Jesus døde for våre synder» betyr. Dette er til forskjell fra Christian og Daniel, hvor det er den operative teologien som ikke er konsistent med de andre stemmene. Som utsagnet til Daniel nedenfor viser, så er de ikke så opptatt av hva det betyr for dem i hverdagen at Jesus døde for menneskenes synder. Christian uttrykker mot slutten av intervjuet: «Den måten å leve på som han gjorde, det er jo en forbilledlig måte å leve livet på. Og det betyr jo mer i hverdagen, egentlig.» Jesu liv og lære reflekteres ikke i forsoningsteorien *Jesus som vår godtgjører*, men det oppfattes likevel som viktig for Christian og Daniels operative teologi.

Denne forskjellen kan forklares med at Aslak og Benjamin i større grad enn Christian og Daniel uttrykker et ønske om forståelse for teologiens relevans i deres eget liv. Christian og Daniel uttrykker at de erfarer troen og vissheten om at Jesus døde for deres synder som en trygghet i bunnen av troen, og av livet. Dette er de ikke villige til å forhandle med, da virker til å være av eksistensiell betydning for dem. Aslak og Benjamin er mer opptatt av at teologi skal være forståelig og livsnær, og de erfarer ikke offermotivet i *Jesus som vår godtgjører* som en relaterbar forklaring for Jesu korsfestelse. Dette er gjenkjennelig i Christie sin forskning på *Ordinary Christology*, hvor hun skriver at informantene uttrykker stor usikkerhet i møte med spørsmål om Jesu død, soning og frelsende gjerning på korset.¹⁴⁹

Jan-Olav Henriksen beskriver norsk kristen virkelighet slik den har vært i mange år; dersom religion i hovedsak dreier seg om hva mennesker tror, så blir deres praksis og betydningen det

¹⁴⁸ Christie 2012: 134-135

¹⁴⁹ Ibid., 121

har for troens innhold, nedtonet. Religiøs praksis og erfaringer vil i dette tilfelle oppfattes som mindre viktig for troens utvikling, da det er den kognitive artikuleringen av tro som fremstår som den viktigste kilden til utvikling.¹⁵⁰

Daniel: Sånn intellektuelt, så tenker man jo at det er det at han døde for våre synder som er det viktige, men i hverdagen – så tenker man ikke på det, eller i praksis, så har det ikke så mye å si.

Utsagnet til Daniel kan her tolkes som en bekreftelse på det Henriksen skisserer som norsk kristen virkelighet slik den har vært gjennom mange år. Henriksen argumenterer dog for at denne virkelighetsforståelsen er i endring. «I dag er erfaring og praksis mer synlig i forbindelse med den vitenskapelige tilnærmingen til religion, og i utviklingen av teologi.»¹⁵¹ Dette utfordrer den tolkningen jeg har gjort av Christian og Daniels teologisering rundt Jesu korsfestelse, og det åpner opp for å se etter tegn på hvordan deres artikulerte og operative teologi også påvirker den formelle og normative teologien som de forholder seg til. I spørsmål om andre religioner og hvordan en forholder seg til de i henhold til frelsesforståelse trekker Daniel på egen erfaring;

Daniel: Jeg synes ikke det er så lett å utelukke de andre religionene i det at det er noe som er større enn mennesket. Jeg kan lese Bibelen og komme frem til at man skal utelukke de andre religionene, men det er vanskelig å føle det eller tro på det selv.

Daniel uttrykker her en ambivalens knyttet til andre religioner, og om det er bare kristendommen som kan snakke om det som er større enn mennesket. Her ser vi hvordan stemmen for den normative og den operative teologien utfordrer hverandre, da Daniels lesning av Bibelen blir utfordret av hans egen erfaring. Dette kan være et eksempel på hvordan stemmen for operativ teologi hos Daniel får innvirkning på den formelle teologien, og han forholder seg til en inklusivistisk frelsesforståelse, som ikke utelukker at Guds virke kan ha frelsende betydning også for mennesker utenfor den kristne kirken.¹⁵²

¹⁵⁰ Henriksen 2013: 380

¹⁵¹ Ibid., 380

¹⁵² Nordhaug 2020: 17-18

Erfaring som kilde til teologisk praksis

Henriksen skriver: «Årsaken til at vi tror som vi gjør, er at bestemte erfaringer og hendelser er viktige for oss og har preget oss i måten vi forholder oss til virkeligheten på.»¹⁵³ Daniel og Christian vokste ikke opp på samme sted, men begge beskriver et kristent ungdomsmiljø som var sosialt og tydelig kristent, hvor de fikk med seg en trygg ballast. Christian uttrykker at «den tyngden som vi fikk i ungdomstiden, den sitter godt i fremdeles.» Videre forteller han at det var fokus på det kristne innholdet, og at det ga en tyngde som han ikke ville vært foruten. Aslak og Benjamin beskriver også et kristent ungdomsmiljø som var viktig for dem, med mye fokus på det sosiale, og på bønn og sang. Det var mindre fokus på teologi og forkynnelse, noe som førte til at de søkte teologiske kilder på egenhånd, eller gjennom samtale med venner. Kanskje kan denne forskjellen i erfaringer knyttet til teologisk forankring ungdomstiden ha gitt utslag for hvordan kirkegjengerne i dag reflekterer over relasjonen mellom tro og levd liv?

Dersom en følger Henriksens argumentasjon for erfaringens betydning for troen, er det nærliggende å tenke at forkynnelsen i ungdomsmiljøene til Christian og Daniel hadde utgangspunkt i objektiv forsoningslære, og at den normative og formelle teologien i stor grad preget den artikulerte teologien i helhetserfaringen. I Aslak og Benjamin sitt ungdomsmiljø er det også nærliggende å tenke at forkynnelsen bar preg av den objektive forsoningslæren, men deres fortolkninger bærer preg av høy åpenhet og rom for kritisk og konstruktiv refleksjon, også i møte med teologi og dogmatikk. Det gir inntrykk av å ha vært et sted med mye teologisk slingringsmann, slik Norheim og Tveitereid beskriver.¹⁵⁴

Aslak trekker blant annet på sin erfaring med guds nærvær som viktig for han. Han legger vekt på hvordan Gud som menneske i Jesus er en forutsetning for en nær gudsrelasjon.

Aslak: Det at Gud ble menneske (...) det er noe som skiller kristendommen fra andre religioner. Og jeg kjente på det, at det er viktig for meg. At man kan relatere, at han kan oppleves nær, og det er jo på en måte en forutsetning da, at han har hatt noen av de samme opplevelsene som oss. Blant annet å ha opplevd lidelse.

¹⁵³ Henriksen 2013: 381

¹⁵⁴ Norheim & Tveitereid 2020: 18-19

Dette kan være et eksempel på hvordan operativ teologi utfordrer den formelle teologien. En kritikk som kan rettes mot Auléns typologi av forsoningsteorier, som Peters bygger på, er det manglende aspektet på inkarnasjonens betydning i alle de seks teoriene han beskriver. Kathryn Tanner argumenterer for en forsoningsteori som hun kaller for inkarnasjonsmodellen, hvor hun legger inkarnasjonen til grunn for muligheten for forsoning mellom Gud og mennesket.¹⁵⁵ For Aslak og Benjamin virker det til at inkarnasjonen er helt nødvendig, og sentral i deres oppfatning av Jesu liv og virke. Aslak og Benjamin uttrykker videre at oppstandelsen er viktigere enn korsfestelsen, og at korsfestelsen kun måtte til for at Jesus skulle stå opp igjen fra de døde. De uttrykker ikke noe mer frelsende betydning i korsfestelsen. Dette er også gjenkjennelig i forskningen til Christie, hvor hun beskriver at flere informanter anså korsfestelsen som nødvendig kun for at Jesus skulle bli tydelig knyttet til Gud.¹⁵⁶ Blant flere kan disse refleksjonene legges til grunn for at den operative teologien utfordrer den formelle teologien hos kirkegjengere uten formell teologisk utdanning.

Et eskatologisk perspektiv

Gjennom arbeidet med analysen oppdaget jeg at det eskatologiske perspektivet på korsfestelsen kom opp mange ganger i begge intervjuene. Noen eksempler er Christian som uttrykker her at poenget med korsfestelsen «... var vel at Jesus skulle bli ofret for at vi skulle få tilgang til himmelen?» På spørsmål om hva frelse er, sier Benjamin: «Hva er frelse, ja? (...) Jeg tror det er at vi kommer til himmelen når vi dør.» Underveis i intervjuet tenkte jeg ikke så mye over skillet mellom forsoningslære og eskatologi, og spurte derfor ikke så mange oppfølgingsspørsmål knyttet til deres utsagn om livet etter døden, himmelen og helvete. I retrospekt tenker jeg at her var min *insider*-rolle en begrensende faktor, da dette var utsagn jeg ikke tenkte så mye over fordi jeg er vant til å høre det i kristne kontekster.

Det er likevel interessant å merke seg hvor tett kirkegjengerne knytter kristologi, soteriologi og eskatologi. Hegstad skriver i sin innføringsbok i dogmatikk at den teologiske diskusjonen om eskatologi er blitt kritisert for å ha for sterk tilknytning til gresk filosofi og annen religiøs tenkning. Dette kommer blant annet til uttrykk gjennom kritikk mot individualiseringen av det

¹⁵⁵ Tanner 2009: 254

¹⁵⁶ Christie 2012: 134

kristne håpet knyttet til den enkeltes eksistens etter døden, og tanken om det evige livet i himmelen.¹⁵⁷ Pål Repstad viser til undersøkelser blant prester og pastorer i henholdsvis Dnk og frikirker hvor det fremkommer at kontrasten mellom frelse og fortapelse er blitt mindre. Det tradisjonelle vekkelsessynet som uttrykkes ved livets to utganger fastholdes av flere, men fortapelsen vektlegges i mye mindre grad enn tidligere. Alle informantene i den aktuelle undersøkelsen hadde utfordringer med tradisjonen knyttet til fortapelse, som var ubehagelig å forholde seg til. Ingen av informantene trodde på evig fysisk pine.¹⁵⁸ Hegstad skriver videre om eskatologi:

Det kristne håpet er i et slikt perspektiv ikke bare et håp for den enkelte, men for den hele skapte virkelighet. Frelsen innebærer derfor ikke å slippe bort fra verden og komme til himmelen, men å leve et liv på en nyskapt jord (Rom 8,21; Åp 21,2). Mens en slik reorientering i eskatologien har hatt stor oppslutning blant fagteologer, henger en mer tradisjonell himmel-eskatologi fortsatt igjen i mange kristne miljøer, der frelsen gjerne identifiseres med det å «komme til himmelen.»¹⁵⁹

Både Hegstad og Repstad viser til hvordan fagteologien beveger seg bort ifra å tenke om eskatologi som menneskets fremtidige frelse kun til himmelen eller helvete, men det ser ikke ut til å ha nådd helt ut i kirkebenkene. Kirkegjengerne i denne avhandlingen har en tydelig formening om frelse som knyttet til menneskets evige liv i himmelen, og uttrykker at det er en trygghet fremfor noe de frykter. Dette funnet stemmer dog overens med Repstads argumentasjon om at det er *feelgood* fremfor fortapelse som forkynnes i kirker i dag. Frelsesperspektivet knyttes i større grad til livet her og nå fremfor livet etter døden, som tidligere knyttet seg til en frykt for fortapelse.¹⁶⁰

Likevel uttrykker kirkegjengerne refleksjoner knyttet til himmelen og helvete. Som nevnt i analysen identifiserer jeg en pluralistisk frelsesforståelse hos Benjamin, men han gir likevel uttrykk for at evig pine i fortapelsen er en del av den formelle teologien. Dette stemmer ikke overens med hans oppfatning: «For meg rimer det dårlig, med Gud som man beskriver som

¹⁵⁷ Hegstad 2015: 256

¹⁵⁸ Repstad 2015: 73-74

¹⁵⁹ Hegstad 2015: 256

¹⁶⁰ Repstad 2015: 81

god, kjærlig, sterk, alle disse tingene – og så: ‘nei, dere må være i helvete til evig tid’.» Dette kan fungere som et eksempel for hvordan stemmen for operativ teologi utfordrer den formelle teologien hos kirkegjengere.

Det eskatologiske perspektivet på forsoningslære er et interessant funn fordi det tydeliggjør skillet mellom fagteologien og *ordinary theology*. Her stemmer til en viss grad kirkegjengeres artikulerte og operative teologi overens med den formelle teologien i fagteologien – men ikke deres egen forståelse av formell teologi.

6 Sammenfatning og utblikk

I denne avhandlingen har jeg svart på problemstillingen som handler om hvordan aktive kirkegjengere teologiserer rundt Jesu korsfestelse og dens betydning for eget liv og tro. I tillegg hadde jeg noen forskningsspørsmål som bidro til å spisse problemstillingen til å knytte seg til forsoningslære, samt å skape en struktur for analysen av intervjumaterialet.

Jeg ønsket med avhandlingen å kunne tilføre fagfeltet praktisk teologi empirisk kunnskap om 'vanlige' kirkegjenngeres refleksjoner rundt Jesu korsfestelse og dens betydning for deres tro og liv. Gjennom analysen av intervjumaterialet som kom ut av to fokusgruppeintervjuer med totalt fire informanter har jeg vist at det er tre ulike forsoningsteorier som i størst grad reflekteres i materialet; *Jesus som lærer av sann kunnskap*, *Jesus som vår godtgjører* og *Jesus som seierherre og frigjører*. Disse teoriene har jeg hentet fra Ted Peters seksdelte typologi om forsoningslære, og de baserer seg på Auléns tredelte typologi.

De to intervjuene viste seg å bli noe forskjellige med henblikk på teologisk refleksjon knyttet til Jesu korsfestelse, men kirkegjenngerne i hvert intervju var rimelig samstemte. I intervjuet med Aslak og Benjamin var det forsoningsteoriene *Jesus som lærer av sann kunnskap* og *Jesus som seierherre og frigjører* som ble reflektert, og kirkegjenngerne var opptatt av å kontekstualisere teologi til eget liv. De uttrykte at Jesu liv og lære var betydningsfullt for dem i hverdagen, og uttrykte Jesu død som en uunngåelig hendelse for at oppstandelsen skulle være mulig, noe de anså som en bekreftelse på Jesu guddommelighet.

Christian og Daniel var opptatt av Jesus som et offerlam, og at poenget med korsfestelsen var at Jesus skulle bli ofret for menneskenes skyld. De uttrykte at dette er et viktig grunnlag for troen, og en trygghet som de har med seg. Teorien *Jesus som vår godtgjører* kom tydeligst frem i deres teologisering, sammen med elementer fra *Jesus som seierherre og frigjører*, i og med at de oppfattet Jesu oppstandelse og seier over døden som viktig. Det sistnevnte var spesielt viktig for troens betydning i hverdagen.

I drøftingen trakk jeg frem enkelte funn fra analysen som jeg anser som sentrale for å belyse problemstillingen. Spennet i fortolkning av Jesu korsfestelse hos kirkegjenngerne tydeliggjør at kirkegjengere uten formell teologisk utdanning ikke nødvendigvis har behov for en fullstendig koherent teologi. De kan forholde seg til ulike elementer ved ulike teorier, og la de utfylle

hverandre på en hensiktsmessig måte, uten at det oppfattes som konfliktfylt. Dette kommer for eksempel til uttrykk i Aslaks frelsesforståelse. Han ser på Jesu korsfestelse og oppstandelse som helt sentralt for sitt gudsbilde og kristologi, og samtidig ser han på frelse som en kontinuerlig prosess hvor mennesket får hjelp til å følge Jesu eksempel. Aslaks teologisering av korsfestelsen i lys av forsoningsteorier kan dermed beskrives som en kombinasjon av *Jesus som lærer av sann kunnskap* og *Jesus som seierherre og frigjører*. Dette spennet i fortolkninger og kombinasjonen av disse gjenkjennes i andre kvalitative forskningsprosjekter, blant annet Ann Christies forskning på Ordinary Christology i England,¹⁶¹ og Norheim og Tveitereids forskning på lederutviklingsprogram i vitale ungdomsarbeid i Norge.¹⁶²

I drøftingen brukte jeg *Four voices of theology* som fortolkningsmodell til analysefunnene. Modellen er et akademisk verktøy som illustrerer hvordan stemmen for den artikulerte og operative teologien kan utfordre og forme den normative og formelle teologien.¹⁶³ For å belyse hvordan kirkegjengere teologiserer rundt betydningen av Jesu korsfestelse for eget liv og tro stilte jeg spørsmål ved hvordan deres operative teologi utfordrer den formelle teologien, slik disse kommer til uttrykk i deres artikulerte teologi. Jan-Olav Henriksen skriver om det teologiske skiftet i norsk kirkelig kontekst, hvor teologi i større grad enn tidligere blir forstått som definert av menneskers erfaring, både livserfaring og erfaring fra religiøs praksis.¹⁶⁴ Aslak og Benjamin gir uttrykk for at de i stor grad lar teologien og troen sin bli påvirket av egne erfaringer, og de stiller seg spørrende til teologi som ikke gir mening i lys av deres erfaringer, som for eksempel at Jesus døde for deres synder. Christian og Daniel gir ikke inntrykk av at de lar troen og teologien bli påvirket av egne erfaringer i stor grad, og uttrykker et skille mellom tro og hverdagsliv. I enkelte tilfeller uttrykker de derimot at det er ting som de synes er vanskelige i Bibelen, fordi de gjort seg andre erfaringer, for eksempel i møte med mennesker som har andre religioner. Igjen viser dette at den operative teologien utfordrer og utvikler den formelle og normative teologien, og at det skjer på forskjellige måter hos forskjellige mennesker.

¹⁶¹ Christie 2012

¹⁶² Norheim & Tveitereid 2020

¹⁶³ Cameron et al. 2010: 56

¹⁶⁴ Henriksen 2013

Innledningsvis stilte jeg spørsmålet: Kan kirkegjengeres perspektiver på Jesu korsfestelse være en ressurs for praktisk teologi som akademisk fagfelt? Christie skriver at perspektiver fra kirkegjengere uten formell teologisk utdanning bør «bli kritisk omfavnet for å ha noe som kan lære oss noe om det å være en kristen (min oversettelse).»¹⁶⁵ Dette vil jeg si meg enig i. Det er viktig for kirken å være i dialog med kirkegjengere, fordi teologi er et dynamisk fagfelt som tilfører verdi og innsikt i menneskers liv, altså bør prester og andre kirkelig ansatte være bevisst på hvordan det mottas og behandles hos kirkegjengere. Denne avhandlingen viser at kirkegjengere, med samme kjønn, aldersgruppe og utdanningsnivå, sitter med veldig forskjellige tanker og erfaringer knyttet til tro og liv. De har ulike oppfatninger om hvorfor Jesus døde på korset og betydningen av dette, og de har begrenset teologisk kunnskap om forsoningsteorier, noe de søker mer om. Felles for de fire er at de er engasjert i menighetslivet, og de anser den kristne troen som viktig i deres liv. Kirken er et fellesskap av troende, og derfor tenker jeg at *ordinary theology* som metodisk tilnærming til praktisk teologi er en ressurs for det akademiske fagfeltet.

¹⁶⁵ Christie 2012: 189

7 Litteratur

Afdal, G. (2013). *Religion Som Bevegelse: Læring, Kunnskap og Mediering*. Universitetsforl.

Ammerman, N. T. (2013). *Sacred Stories, Spiritual Tribes: Finding Religion in Everyday Life*. Oxford University Press.

Anker, T. (2020). *Analyse I Praksis: En Håndbok for Masterstudenter*. Cappelen Damm Akademisk.

Astley, J. (2002). *Ordinary Theology. Looking, listening and learning in Theology*. Ashgate.

Aulén, G. (1930). *Den Kristna Försoningstanken*. Svenska Kyrkans Diakonistyrelses Bokförlag.

Christie, A. (2012). *Ordinary Christology: who do you say I am? Answers from the pews*. Ashgate.

Cockling, I. N. (2015) *Watching Over one another in Love: Methodist Superintendents and Oversight in the Church*. [Doktorgradsavhandling]. Durham University. Available at Durham E-Theses Online: <http://etheses.dur.ac.uk/11372/>

Gregersen, N. H. (2008). Dogmatik som samtidssteologi. *Dansk teologisk tidsskrift* 71, 290-310.

Eikrem, A. (2019). Korsets gåte? Respons til Harald Hegstads bokessay. *Teologisk Tidsskrift* 8(3), 198-204.

Hegstad, H. (2015). *Gud, Verden Og Håpet: Innføring i Kristen Dogmatikk*. Luther.

Hegstad, H. (2019). Var korset nødvendig? En vurdering av Asle Eikrems bok om Jesu død som offer. *Teologisk Tidsskrift* 8(1), 41-54.

Henriksen, J.-O. (2016). Everyday Religion as Orientation and Transformation: A Challenge to Theology. *Nordic Journal of Religion and Society*, 1, 36–51.

Henriksen, J.-O. (2016). Hva Er Lære? - Et Religionsteoretisk Innspill Til Et gammelt problem Med Aktuell Relevans. *Teologisk Tidsskrift* 4(4), 358-74.

- Henriksen, J.-O. (2007). *Teologi i dag: Samvittighet og selvkritikk*. Fagbokforlaget.
- Henriksen, J.-O. (2013). Åpenbaring, erfaring og teologi. *Teologisk Tidsskrift*, 2(4), 379-393.
- Jenson, R. W. (1997). *Systematic theology : Vol. 1 : The triune God. Vol. 1*. Oxford University Press.
- Kvale, S., Brinkmann, S., Anderssen, T.M. Rygge., J. (2015). *Det Kvalitative Forskningsintervju*. 3.utg. Gyldendal Akademisk.
- Malterud, K. (2017). *Kvalitative forskningsmetoder for medisin og helsefag*. (4. utg.). Universitetsforl.
- Martinson, M. (2002). *Mänsklig frälsning: soteriologi i samtidsperspektiv* (Vol. 1). Uppsala University.
- Nordhaug, H. (2020). *Men hva med de andre? Kristendommen og religionene*. Vårt land forlag.
- Norheim, B. E. H., Tveitereid, K. (2020). Ildsjeler og ildsteder: en etnografisk studie av tre vitale ungdomsarbeid i Den norske kirke, *Tidsskrift for Praktisk Teologi*, 37(2), 6-21.
- Norheim, B. E. H., Tveitereid, K. (2020). Theological Wiggle Room as a Resource in Ordinary Theology. (upublisert manuskript)
- Peters, T. (2015). *God – the World's Future. Systematic Theology for a New Era*. (3 utg.). Fortress Press.
- Peters, T. (2006). Six Ways of Salvation: How Does Jesus Save? *Dialog: A Journal of Theology*, 45(3), 223-235.
- Postholm, M. B., Jacobsen, D. I. (2018). *Forskningsmetode for masterstudenter i lærerutdanningen*. Cappelen Damm akademisk. Oslo
- Repstad, P. (2015). Fortapelse og feelgood - Endringer i synet på helvete og fortapelse. *Teologisk Tidsskrift*, 3(1), 65–83.

Repstad, P. (2007). *Mellom nærhet og distanse. Kvalitative metoder i samfunnsfag*. (4. utg.). Universitetsforlaget.

Tanner, K. (2009). *Christ the Key. Current Issues in Theology*. Cambridge University Press.

Tjora, A. (2017). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. (3.utg.). Gyldendal Norsk Forlag.

Tveit, T. S. (2019). *Nåde er noe du får – og du gir! En undersøkelse av metodisters forståelse av nådens betydning i hverdagen*. [Mastergradsavhandling]. MF vitenskapelig høyskole.

8 Vedlegg

8.1 Vedlegg 1, Informasjonsskriv til samtykke

Vil du delta i forskningsprosjektet: ”En empirisk undersøkelse av kirkegjengeres forståelse av Jesu korsfestelse”?

Dette er en forespørsel til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å undersøke hva kirkegjengere uten formell teologisk kompetanse tenker om Jesu korsfestelse. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Dette er mitt masterprosjekt på MF vitenskapelig høyskole, hvor jeg går siste året på teologistudiet med sikte mot å bli prest. Formålet med prosjektet er å undersøke hvordan aktive kirkegjengere uten formell teologisk utdanning reflekterer rundt Jesu korsfestelse. Problemstillingen min er følgende: «*Hvordan teologiserer aktive kirkegjengere om Jesu korsfestelse og dens betydning for egen tro og liv?*»

Dette går inn under et forskningsfelt som kalles for ‘*Ordinary theology*’, som kan oversettes til ‘Teologi fra kirkebenken’, som handler om hvordan mennesker uten formell teologisk utdanning reflekterer over spørsmål knyttet til kristen tro. Jeg skriver om dette fordi jeg tror det er viktig for kirken at prester er bevisst på hva som rører seg blant medlemmene i menighetene, og fordi Jesu korsfestelse er et svært sentralt tema innenfor kristen tro, samtidig som det ikke finnes én etablert lære knyttet til dette temaet.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

MF vitenskapelig høyskole er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du blir spurt om å delta på dette fordi du er medlem i xxxx menighet, du er mellom 25 og 40 år, og du omtales som en aktiv deltaker i menigheten. Jeg har kommet i kontakt med deg via kateketen i menigheten.

Jeg har tatt kontakt med 4-6 personer i din menighet med denne forespørselen.

Hva innebærer det for deg å delta?

Det innebærer å delta på et gruppeintervju, på 60-90 minutter. På gruppeintervjuet skal du samtale med 2-4 andre unge voksne medlemmer i menigheten om temaet, problemstillinger og spørsmål som blir gitt av meg, eller som kommer opp i samtalen.

Jeg kommer til å ta lydopptak og eventuelt notater underveis i intervjuet. Opptaket vil slettes når prosjektet er ferdig. Jeg vil ikke skrive ned personidentifiserende informasjon i notatene.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrevet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket (GDPR). Bare jeg som masterstudent vil ha tilgang til materialet, og det vil lagres trygt. Navn og kontaktopplysningene dine vil jeg erstatte med en kode som lagres på et eget dokument adskilt fra øvrig data, som blir passordbeskyttet.

Alle deltakerne og menigheten vil anonymiseres, slik at du ikke kan gjenkjennes ved lesning av masteroppgaven.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Opplysningene anonymiseres når prosjektet avsluttes, noe som etter planen er senest 15.05.2021. Alle lydopptak og dokumenter med personopplysninger vil da slettes.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene,
- å få rettet personopplysninger om deg,

- å få slettet personopplysninger om deg, og
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra MF vitenskapelig høyskole har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- xxx (student)
- MF vitenskapelig høyskole ved Kristin Graff-Kallevåg, (veileder).
kristin.graff@mf.no
- Vårt personvernombud: Berit Hillestad Berit.W.Hillestad@mf.no

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost (personverntjenester@nsd.no) eller på telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Kristin Graff-Kallevåg

xxx

Prosjektansvarlig/veileder

Student

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «En empirisk undersøkelse av kirkegjengeres refleksjon rundt Jesu korsfestelse» og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i gruppeintervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

8.2 Vedlegg 2, Intervjuguide

Introduksjonsspørsmål

1. Kan du fortelle litt om hva slags miljø har du vokst opp i? Hvordan tror du det har preget troen din og forholdet ditt til kirken?
2. Kan du fortelle litt om din tilknytning til kirken nå?
3. Er det noen praksiser som er spesielt viktig for deg i kirken? Fortell gjerne om dette.
 - Dåp, nattverd, bønn, preken, bibellesning, musikk, sosiale arrangementer etc?
 - Er det noen religiøse praksiser som er viktig for deg i hverdagen?

Spørsmål knyttet til hovedtema for avhandlingen

1. Kan du fortelle om en bibelfortelling eller en kristen sang som du tenker sier noe viktig om hvem Jesus er?
2. Hvem tenker du Jesus er/var?
 - a. Hvilken betydning har Jesus for deg og din tro?
3. I trosbekjennelsen sier vi at vi tror på Jesus Kristus, som er Guds sønn og som ble født som et menneske. Hvordan tenker du om det?
4. Hva vil du si at frelse er?
5. Hva tenker du om korsfestelsen?
 - a. Som historisk hendelse
 - b. Av teologisk betydning – hva hadde det å si?
 - c. Betydning for troen? Eller livet ditt?
6. Tenker du at korsfestelsen **måtte** skje? Hvorfor?
7. Jesu korsfestelse og oppstandelse kalles ofte for forsoningen – det var da Gud ble forsonet med menneskene igjen. Hva tenker du om det? Enig/uenig? Relevant/irrelevant?
 - a. Hvem tenker du er den handlende parten i forsoningen? Gud/menneskene?
8. Hvilken rolle tenker du at Gud spilte da Jesus døde på korset?
9. I nattverdliturgien sier vi som regel ‘du Guds lam, som bærer verdens synder’ – hva tenker du det betyr?
 - a. Hva betyr ordet sonoffer for deg?
10. I ulike sammenhenger i kirken blir det ofte tematisert eller sagt at «Jesus seiret over døden» - hvilken betydning har denne *seieren* for ditt syn på frelse?

11. Er det andre forståelser av Jesu død som gir enten like mye mening – eller mer mening?
 - a. Eks: Jesus som medliden?
 - b. Eks: Jesus som frigjører?
 - c. Eks: Jesus som moralsk eksempel?
 - d. Eks: Jesus som et middel i en byttehandel?
 - e. Eks: Jesus som syndebukk?

12. Ut ifra det du nå har delt om dine tanker om korsfestelsen – i hvilken grad vil du si at du vektlegger korsfestelsen i din personlige tro og hverdag?

13. Tror du at refleksjonene dine rundt Jesu korsfestelsen har en innvirkning på at du går i kirken?

14. Tenker du på korsfestelsen som en viktig faktor for kristen tro? På hvilken måte?

15. Er det noe du vil legge til?